

Konsumentfrågor

Sammanfattning

I betänkandet behandlar utskottet ett femtiotal motionsyrkanden från den allmänna motionstiden år 2002 på de konsumentpolitiska och konsumenträttsliga områdena. Motionsyrkandena gäller bl.a. mål och inriktning av konsumentpolitiken, den svenska inställningen i fråga om utformningen av den framtida lagstiftningen på EU-nivå, obeställd e-postreklam, könsdiskriminerande reklam, reklam riktad till barn, obligatorisk märkning av varor som testats på djur, resegarantilagen, nätverksförsäljning, fakturaskojeri, konsumentinflytandet inom standardiseringen och tvistlösning utom domstol.

Utskottet föreslår att riksdagen avslår samtliga motioner.

I betänkandet finns nitton reservationer och ett särskilt yttrande.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Innehållsförteckning.....	2
Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	4
Bakgrund.....	7
Utskottets överväganden.....	10
Mål och inriktning för konsumentpolitiken.....	10
Utformningen av den framtida EU-lagstiftningen.....	11
Effektlandsprincipen.....	14
Verksamheten vid Konsumentverket, m.m.....	17
Konsumenträtt och offentlig verksamhet.....	19
Konsumentskydd vid elektronisk handel.....	22
Obeställd e-postreklam.....	24
Nummerpresentation vid telefonförsäljning.....	27
Könsdiskriminerande reklam.....	28
Reklam riktad till barn, m.m.....	31
Marknadsföring av finansiella tjänster.....	33
Skuldfällor.....	35
Märkning av varor som testats på djur.....	36
S.k. smajlmärkning.....	37
Nätverksförsäljning.....	38
Fakturaskojeri.....	40
Resegarantilagen.....	41
Barnhjälmor.....	45
Konsumentinflytandet inom standardiseringen.....	46
Konsumentorganisationer.....	49
Konsumentundervisning.....	50
Konsumentvägledning.....	51
Tvistlösning utom domstol.....	52
Reservationer.....	54
1. Mål och inriktning för konsumentpolitiken (punkt 1).....	54
2. Utformningen av den framtida EU-lagstiftningen (punkt 2).....	54
3. Utformningen av den framtida EU-lagstiftningen (punkt 2).....	55
4. Effektlandsprincipen (punkt 3).....	56
5. Verksamheten vid Konsumentverket (punkt 4).....	56
6. Inrättande av ett konsumentdepartement (punkt 5).....	57
7. Konsumenträtt och offentlig verksamhet (punkt 6).....	57
8. Obeställd e-postreklam (punkt 8).....	58
9. Könsdiskriminerande reklam (punkt 10).....	58
10. Reklam riktad till barn, m.m. (punkt 11).....	59
11. Skuldfällor (punkt 13).....	59
12. Märkning av varor som testats på djur (punkt 14).....	60
13. S.k. smajlmärkning (punkt 15).....	60

14. Nätverksförsäljning (punkt 16)	61
15. Resegarantisystemets finansiering (punkt 19).....	61
16. Konsumentundervisning (punkt 23).....	62
17. Konsumentvägledning för ekonomiskt svaga grupper (punkt 24).....	62
18. Frivillig konsumentvägledning (punkt 25).....	63
19. Tvistlösning utom domstol (punkt 26)	64
Särskilt yttrande	65
Konsumentorganisationer.....	65
Bilaga Förteckning över behandlade förslag	66
Motioner från allmänna motionstiden	66

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Mål och inriktning för konsumentpolitiken

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:L247 yrkande 1 och 2002/03:L319 yrkande 1.

Reservation 1 (m, fp)

2. Utformningen av den framtida EU-lagstiftningen

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:L238 yrkande 1 och 2002/03:L319 yrkande 4.

Reservation 2 (fp)

Reservation 3 (v)

3. Effektlandsprincipen

Riksdagen avslår motion 2002/03:L238 yrkande 2.

Reservation 4 (v)

4. Verksamheten vid Konsumentverket

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:L247 yrkande 5 och 2002/03:L319 yrkande 20.

Reservation 5 (m, fp)

5. Inrättande av ett konsumentdepartement

Riksdagen avslår motion 2002/03:L319 yrkande 3.

Reservation 6 (fp)

6. Konsumenträtt och offentlig verksamhet

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:L247 yrkande 8 och 2002/03:L319 yrkande 15.

Reservation 7 (m, fp, kd, c)

7. Konsumentskydd vid elektronisk handel

Riksdagen avslår motion 2002/03:L284.

8. Obeställd e-postreklam

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:L201, 2002/03:L212, 2002/03:L231, 2002/03:L300 och 2002/03:L315.

Reservation 8 (kd, v, c)

9. Nummerpresentation vid telefonförsäljning

Riksdagen avslår motion 2002/03:L269.

10. Könnsdiskriminerande reklam

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:L253, 2002/03:L287 och 2002/03:L305.

Reservation 9 (v)

11. Reklam riktad till barn, m.m.

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:L240, 2002/03:L304, 2002/03:L331 samt 2002/03:L343 yrkandena 2 och 3.

Reservation 10 (v)

12. Marknadsföring av finansiella tjänster

Riksdagen avslår motion 2002/03:L306.

13. Skuldfällor

Riksdagen avslår motion 2002/03:L319 yrkande 18.

Reservation 11 (fp)

14. Märkning av varor som testats på djur

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:L221 och 2002/03:MJ316 yrkande 9.

Reservation 12 (v)

15. S.k. smajlmärkning

Riksdagen avslår motion 2002/03:L319 yrkande 10.

Reservation 13 (fp)

16. Nätverksförsäljning

Riksdagen avslår motion 2002/03:L245.

Reservation 14 (kd)

17. Fakturaskojeri

Riksdagen avslår motion 2002/03:L210 yrkandena 2 och 3.

18. Resegarantilagens tillämpningsområde

Riksdagen avslår motion 2002/03:L263.

19. Resegarantisystemets finansiering

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:L311 och 2002/03:L327.

Reservation 15 (m, fp, kd, c)

20. Barnhjälm

Riksdagen avslår motion 2002/03:L264.

21. Konsumentinflytande inom standardiseringen

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:L272 och 2002/03:N396 yrkande 36.

22. Konsumentorganisationer

Riksdagen avslår motion 2002/03:L336.

23. Konsumentundervisning

Riksdagen avslår motion 2002/03:L247 yrkande 2 i denna del.

Reservation 16 (m, c)

24. Konsumentvägledning för ekonomiskt svaga grupper

Riksdagen avslår motion 2002/03:L319 yrkande 17.

Reservation 17 (fp, v)

25. Frivillig konsumentvägledning

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:L247 yrkande 2 i denna del och 2002/03:L319 yrkande 21.

Reservation 18 (m, fp)

26. Tvistlösning utom domstol

Riksdagen avslår motion 2002/03:L247 yrkande 10.

Reservation 19 (m)

Stockholm den 18 mars 2003

På lagutskottets vägnar

Inger René

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Inger René (m), Raimo Pärssinen (s), Jan Ertsborn (fp), Christina Nenes (s), Hillevi Larsson (s), Tasso Stafílidis (v), Maria Hassan (s), Bertil Kjellberg (m), Rezene Tesfazion (s), Martin Andreasson (fp), Viviann Gerdin (c), Anneli Särnblad Stoors (s), Henrik von Sydow (m), Niclas Lindberg (s), Johan Löfstrand (s), Christin Nilsson (s) och Ingemar Vänerlöv (kd).

Bakgrund

Mål och inriktning för konsumentpolitiken

Verksamhet med syfte att stödja konsumenter har en lång tradition i Sverige. Konsumentpolitiska riktlinjer har fastställts av riksdagen vid fem tillfällen – första gången år 1972. Därutöver har riksdagen år 1996 och år 2002 lagt fast mål och inriktning för det svenska arbetet med konsumentfrågor inom EU och år 1998 ställt sig bakom regeringens förslag till handlingsplan för att nå det år 1995 beslutade miljömålet i konsumentpolitiken.

Nu gällande riktlinjer för det nationella arbetet med konsumentfrågor fastställdes av riksdagen i november 2001 (prop. 2000/01:135, bet. 2001/02:LU2, rskr. 51). Riksdagsbeslutet innebär att de nationella målen för konsumentpolitiken skall vara *att* konsumenternas ställning och inflytande på marknaden skall stärkas (inflytandemålet), *att* hushållen skall ha goda möjligheter att utnyttja sina ekonomiska och andra resurser effektivt (hushållningsmålet), *att* konsumenternas hälsa och säkerhet skall skyddas (säkerhetsmålet), *att* sådana konsumtions- och produktionsmönster skall utvecklas som minskar påfrestningarna på miljön och bidrar till en långsiktigt hållbar utveckling (miljömålet) *samt att* konsumenterna skall ha tillgång till god vägledning, information och utbildning (kunskapsmålet). Målen är likställda och skall vara styrande såväl för det nationella arbetet som för det svenska arbetet inom EU och andra internationella forum. I samband med att de nationella målen lades fast godkände riksdagen även att delmål skall anges för konsumentpolitiken. I den proposition som låg till grund för riksdagens beslut redovisade regeringen vilka delmål som, enligt regeringens bedömning, borde gälla och vilka åtgärder som regeringen avsåg att genomföra under respektive delmål.

I mars 2002 överlämnade regeringen skrivelsen 2001/02:148 Mål och inriktning för det svenska arbetet med konsumentfrågor i EU till riksdagen. I skrivelsen redovisade regeringen sin syn på mål och inriktning för det svenska arbetet med konsumentfrågor i EU de kommande fem åren. Vidare behandlades övergripande frågor om bl.a. harmonisering av den konsumenträttsliga lagstiftningen på EU-nivå, tillsyn och konsumentinflytande. Vad som anfördes i skrivelsen föranledde inga erinringar från riksdagens sida (bet. 2001/02:LU28, rskr. 305).

Konsumentpolitiken inom EU

Konsumentpolitiken har fått ökad betydelse inom EU i takt med att samarbetet inom gemenskapen fördjupats. Det första konsumentpolitiska programmet antogs redan år 1975. Det dröjde dock till mitten av 1980-talet innan arbetet med konkreta konsumentpolitiska åtgärder på gemenskapsnivå började att ta fart på allvar. Genom Maastrichtfördraget, som trädde i kraft hösten 1993, infördes i EG-fördraget dels i artikel 3 en punkt s (numera punkt t) som

innebär att gemenskapens verksamhet även skall bidra till att stärka konsumentskyddet, dels i artikel 129a (numera artikel 153) en särskild bestämmelse om konsumentskydd.

Amsterdamfördragets ikraftträdande i maj 1999 tydliggjorde att konsumentpolitiken numera är ett självständigt politikområde inom EU. Enligt den nu gällande lydelsen av artikel 153 skall gemenskapen, för att främja konsumenternas intressen och säkerställa en hög konsumentskyddsnivå, bidra till att skydda konsumenternas hälsa, säkerhet och ekonomiska intressen samt främja konsumenternas rätt till information och utbildning och deras rätt att organisera sig för att tillvarata sina intressen. Dessa mål skall uppnås genom dels åtgärder som syftar till att förverkliga den inre marknaden, dels åtgärder som understöder, kompletterar och övervakar medlemsstaternas politik på det konsumentpolitiska området. Konsumentskyddskraven skall också beaktas vid utformningen och genomförandet av gemenskapens övriga politik och verksamhet.

I oktober 2001 överlämnade kommissionen en grönbok om konsumentskyddet inom EU, KOM(2001)531. Grönbokens syfte var att stimulera en debatt om inriktningen av den framtida konsumentpolitiken inom EU, särskilt på det marknadsrättsliga området. I grönboken förde kommissionen fram en idé om ett mer flexibelt regelverk som skulle kunna inrymma generella bestämmelser om god sed på marknaden. Efter ett remissförfarande bland medlemsstaterna och berörda intressegrupper överlämnade kommissionen i juli 2002 ett meddelande om uppföljningen av grönboken, KOM(2002)289. Meddelandet innehöll bl.a. en handlingsplan för ytterligare samråd och förslag till frågor som, enligt kommissionen, skulle kunna omfattas av ett ramdirektiv om god sed.

I sammanhanget bör även nämnas att kommissionen den 7 maj 2002 beslutat ett meddelande med en konsumentpolitisk strategi för åren 2002–2006, KOM(2002)208. Målen för verksamheten skall, enligt strategin, vara en hög gemensam konsumentskyddsnivå, en effektiv tillämpning av konsumentskyddslagstiftningen och inflytande för konsumentorganisationerna.

Utskottet har i början av mars 2003 företagit en studieresa till Bryssel och därvid erhållit information om bl.a. pågående lagstiftningsarbete på konsumenträttens område.

Konsumenträttslig lagstiftning

Sedan början av 1970-talet har en lång rad lagar stiftats i syfte att skydda konsumenterna och stärka deras ställning på marknaden. Den konsumenträttsliga lagstiftningen består dels av marknadsrättsliga regler, som syftar till att skydda konsumenternas kollektiva intressen, dels civilrättsliga regler som tar sikte på enskilda rättsförhållanden mellan näringsidkare och konsumenter. Därutöver har även reformer genomförts för att underlätta tvistlösning i konsumenttvister.

Den centrala lagen på marknadsrättens område är marknadsföringslagen (1995:450). Andra viktiga lagar är produktsäkerhetslagen (1988:1604), prisin-

formationslagen (1991:601) och lagen (1994:1512) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden. På det civilrättsliga området kan nämnas konsumenttjänstlagen (1985:716), konsumentköplagen (1990:932) och lagen (1992:1672) om paketresor. EES-avtalet och Sveriges medlemskap i EU har föranlett en hel del ändringar i såväl den civilrättsliga som den marknadsrättsliga lagstiftningen.

Som ett viktigt komplement till den konsumenträttsliga lagstiftningen har utvecklats en omfattande verksamhet inom näringslivet med s.k. egenåtgärder. Dessa syftar till att lösa eller förebygga olika konsumentproblem, exempelvis genom branschvisa regler och riktlinjer, undervisning och information om gällande regler. Många branscher har fortlöpande utvecklat olika program för intern reklambevakning, reklamationshantering och tvistlösning.

I det sammanhanget bör nämnas att utskottet i början av mars 2003 beslutat att inleda ett utvärderingsprojekt rörande tvistlösning inom näringslivets egenåtgärdssystem.

Utskottet övergår därmed till att under skilda rubriker behandla de spörsmål som har aktualiserats i motionerna.

Utskottets överväganden

Mål och inriktning för konsumentpolitiken

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden som gäller mål och inriktning för det konsumentpolitiska arbetet. Utskottet hänvisar till tidigare ställningstaganden. *Jämför reservation 1 (m, fp).*

Motionerna

I motion L247 av Inger René m.fl. (m) förespråkas en annan inriktning av konsumentpolitiken än vad som gäller enligt de nationella mål som riksdagen beslutade om hösten 2001. Motionärerna anser att nu gällande mål för konsumentpolitiken är uttryck för en förmyndarmentalitet. En modern konsumentpolitik måste, anføres det i motionen, ge människor möjlighet att själva fatta beslut om sin konsumtion. Genom en mer avreglerad konsumentpolitik och ett sunt underifrånperspektiv ges konsumenterna åter förtroendet och makten. Den princip som i likhet med alla andra politikområden måste gälla inom konsumentpolitiken är att kunden alltid har rätt och att det är den enskilde medborgaren som skall få göra sitt val och tryggt kunna förlita sig på sin egen kunskap, sunda lagar samt en lyhörd och ansvarstagande marknad som stöd. Konsumentpolitiken måste, anføres det i motionen, i sin helhet decentraliseras och konkurrensens betydelse poängteras. I motionen begärs ett tillkännagivande i enlighet med det anförda om mål och inriktning för konsumentpolitiken (yrkande 1).

Lars Leijonborg m.fl. (fp) framhåller i motion L319 marknadsekonomins betydelse för välbefinnande och demokrati. Motionärerna anser att en väl fungerande marknad är den bästa förutsättningen för att kunna tillgodose konsumenternas önskemål om bra produkter till låga priser och god service. Att vårda marknaden är därför den bästa konsumentpolitiska insatsen. Fritt in- och utträde på marknaden, fri prisbildning och fri konkurrens, god information och marknadsvårdande insatser är, anføres det i motionen, de viktigaste förutsättningarna för en fungerande marknad. Detta gäller även inom den offentligt styrda och finansierade tjänstesektorn. Konsumentpolitiken bör syfta till att stärka konsumenternas ställning på marknaden och göra dem medvetna om att deras val har betydelse. I motionen begärs ett tillkännagivande om vikten av en stärkt konsumentmakt (yrkande 1).

Utskottets ställningstagande

Vad först gäller motion L247 yrkande 1 erinrar utskottet om att ett motsvarande motionsyrkande avstyrktes då nu gällande nationella mål för konsumentpolitiken lades fast hösten 2001. Utskottet anförde därvid i sitt av riksdagen

gen godkända betänkande 2001/02:LU2 att den svenska konsumentverksamheten har en lång tradition och att den förda politiken vid en internationell jämförelse måste anses ha varit framgångsrik. Utskottet pekade vidare på att flera olika statliga organ inrättats för att hjälpa hushållen att effektivt kunna utnyttja sina resurser och stärka konsumenternas ställning på marknaden. Ett fruktbart samarbete mellan den statliga organisationen och den verksamhet som bedrivs av frivilliga organisationer hade också vuxit fram, samtidigt som det på många områden hade etablerats ett konstruktivt samarbete med näringslivet. Utskottet kunde konstatera att förslagen och bedömningarna i den då aktuella propositionen byggde vidare på denna tradition, och utskottet delade för sin del den grundsyn på konsumentpolitikens inriktning som regeringen gav uttryck för i propositionen. Utskottet framhöll att konsumentpolitiken är en viktig förutsättning för en fungerande marknadsekonomi och att statens uppgift måste vara att skapa de spelregler och att tillhandahålla de marknadsberoende organ som behövs för att upprätthålla marknadsekonomi. Vidare anfördes att konsumentpolitiken är en del av välfärdspolitiken och att den skall stödja enskilda människor i deras egenskap av konsumenter för att ge dem ett större inflytande och få dem att känna sig trygga på marknaden. Konsumentpolitiken har också, anförde utskottet, ett fördelningspolitiskt inslag i och med att den främjar människors möjligheter att hushålla med sina resurser.

Även i de av riksdagen godkända betänkandena 2001/02:LU18 och 2001/02:LU28 avstyrkte utskottet – med hänvisning till riksdagens ställningstagande hösten 2001 – så sent som våren 2002 motionsyrkanden med samma inriktning som det nu aktuella.

Vad utskottet anfört tidigare i fråga om mål och inriktning för konsumentpolitiken äger alltjämt giltighet. Utskottet är således inte berett att ställa sig bakom den kursändring på området som förespråkas i motion L247 yrkande 1, och utskottet föreslår att riksdagen avslår motionsyrkandet.

När det sedan gäller motion L319 yrkande 1 kan utskottet inte finna att det skulle föreligga någon avgörande motsättning mellan motionärerna och regeringens inställning i fråga om marknadsekonomins betydelse på konsumentområdet. Det saknas därför skäl för riksdagen att göra något uttalande med anledning av motionsyrkandet, som därför bör avslås.

Utformningen av den framtida EU-lagstiftningen

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden med krav på en förändrad inriktning av det svenska arbetet när det gäller utformningen av den framtida lagstiftningen på EU-nivå på det konsumenträttsliga området. Utskottet hänvisar till riksdagens tidigare ställningstagande. *Jämför reservationerna 2 (fp) och 3 (v).*

Bakgrund

Sedan 1980-talet har en rad olika rättsakter, huvudsakligen direktiv, beslutats inom EU på det konsumenträttsliga området. Direktiven kan delas in i två huvudgrupper; dels horisontella direktiv med allmänna bestämmelser om exempelvis vilseledande reklam och prismärkning, dels vertikala direktiv som reglerar olika sektorer eller försäljningsmetoder, exempelvis hemförsäljning och time-shareavtal. Flertalet av dessa direktiv är utformade som s.k. minimidirektiv, vilket innebär att medlemsstaterna är oförhindrade att behålla eller införa regler som är till konsumenternas fördel så länge bestämmelserna är förenliga med EG-rätten i övrigt.

1996 års konsumentpolitiska beslut innebar att Sverige inom EU skulle verka för att medlemsstaterna, med stöd av subsidiaritetsprincipen, skulle ha möjlighet att ge konsumenterna ett starkare skydd än vad som följer av gemenskapslagstiftningen, under förutsättning att detta inte ledde till hinder för den fria rörligheten för varor, tjänster och kapital. Inriktningen skulle också vara att verka för att tillämpningen av subsidiaritetsprincipen inte ledde till att konsumentskyddet på gemenskapsnivå blev så lågt att konsumenterna inte kunde känna förtroende för den inre marknaden. Den svenska linjen skulle således vara att i största möjliga mån verka för minimilagstiftning på det konsumenträttsliga området (skr. 1995/96:181, bet. LU26).

Som redovisats inledningsvis överlämnade regeringen våren 2002 skrivelsen 2001/02:148 Mål och inriktning för det svenska arbetet med konsumentfrågor i EU till riksdagen. I skrivelsen anförde regeringen att gemensamma regler med hög konsumentskyddsnivå gynnar utvecklingen av en konkurrenskraftig marknad med bredare utbud, större valmöjligheter och ökad prispress. Gemensamma regler gör det dessutom, anfördes det vidare, lättare för konsumenterna att få grepp om sina rättigheter. Att sträva efter gemensamma regler var således angeläget på områden där splittrade nationella regler hindrar utvecklingen av den inre marknaden. Gemensamma regler med hög skyddsnivå blir också, menade regeringen, viktiga i samband med att den europeiska gemenskapen utvidgas till att omfatta nya länder. Regeringen drog mot den nu redovisade bakgrunden slutsatsen att Sverige bör verka för att ett gemensamt konsumentskydd kommer till stånd inom den gemensamma marknaden så långt det är möjligt och rimligt. Konsumentskyddet skall, anförde regeringen, vara det bästa möjliga, och inriktningen skall vara att uppnå en marknad som är på konsumenternas villkor i lika hög grad som företagets. Fullt ut harmoniserade regler är dock, anfördes det i skrivelsen, inte alltid det mest ändamålsenliga. Frågan om harmoniseringsgrad måste således, på såväl det marknadsrättsliga som det civilrättsliga området, bedömas från fall till fall med hänsyn till det aktuella ämnet för lagstiftning och vad som mest gynnar konsumenternas intressen.

Utskottet ställde sig i det av riksdagen godkända betänkandet 2001/02:LU28 bakom den förändrade inriktningen av regeringens arbete. Utskottet underströk dock vikten av att regeringen i kommande lagstiftningsarbete

verkar för att konsumentskyddet blir så starkt som möjligt, oavsett om det är fråga om minimiregler eller harmoniserade regler.

Pågående överväganden inom EU

Övergripande frågor rörande harmonisering av lagstiftningen på EU-nivå har aktualiserats under senare tid bl.a. med anledning av kommissionens grönbok om det framtida konsumentskyddet från oktober 2001 och det meddelande med en strategi för konsumentpolitiken åren 2002–2006 som kommissionen beslutade i juli 2002. Sålunda diskuteras i grönboken hur bestämmelser om affärsmetoder, exempelvis marknadsföring, kan harmoniseras ytterligare, antingen från fall till fall eller genom kompletterande ramlagstiftning. Vidare anger kommissionen i strategin att ett av de tre mål som skall gälla för konsumentpolitiken under åren 2002–2006 skall vara en hög gemensam nivå på konsumentskyddet. I strategin anförs att dagens situation med olika bestämmelser i varje medlemsstat måste förändras i riktning mot en mer enhetlig miljö för konsumentskyddet i hela EU. Ett viktigt inslag i arbetet att uppnå målet är, enligt strategin, att införa gemensamma bestämmelser och metoder för konsumentskyddet. Det handlar om att på lämpligaste sätt harmonisera inte bara produkt- och tjänstesäkerhet, utan även de aspekter på konsumenternas ekonomiska intressen som skapar det förtroende som krävs för att konsumenterna skall vara villiga att inleda transaktioner inom den inre marknaden.

Motionerna

Tasso Stafilidis m.fl. (v) anser i motion L238 att strävan efter gemensamma regler kommer att omöjliggöra eller i vart fall göra det mindre meningsfullt för Sverige att uppställa eller behålla ett konsumenträttsligt skydd som är högre än vad som gäller i andra medlemsländer. Den förändrade inriktningen av regeringens arbete som riksdagen ställde sig bakom våren 2002 innebär således nackdelar från konsument synpunkt. I motionen begärs ett tillkännagivande som går ut på att regeringen skall verka för att systemet med minimiregler inom EU inte överges till förmån för en harmonisering av konsumenträtten (yrkande 1).

En annan uppfattning framförs i motion L319 av Lars Leijonborg m.fl. (fp). Motionärerna anser att det inte räcker med minimiregler för att garantera den europeiske konsumenten ett fullgott konsumenträttsligt skydd. I stället krävs ett visst mått av enhetlighet för att konsumenterna verkligen skall kunna dra nytta av de fördelar som den gemensamma marknaden ger upphov till. Enligt motionärerna är det därför nödvändigt att på vissa områden harmonisera de konsumenträttsliga reglerna inom EU. I motionen begärs ett tillkännagivande om harmonisering av konsumentlagstiftningen inom EU i enlighet med vad som anförs i motionen (yrkande 4).

Utskottets ställningstagande

Som redovisats i det föregående innebär 2002 års konsumentpolitiska beslut att frågan om harmoniseringsgrad skall bedömas från fall till fall med hänsyn

till det aktuella ämnet för lagstiftning och vad som mest gynnar konsumenternas intressen. Såväl motion L238 yrkande 1 som motion L319 yrkande 4 innebär på olika sätt krav på avsteg från denna inriktning. Enligt utskottets uppfattning äger de skäl som anfördes till stöd för den nu gällande inriktningen av regeringens arbete alltså giltighet. Utskottet är således inte berett att ompröva sitt tidigare beslut och förordna en annan linje för regeringens arbete. För det fall nu pågående arbete på EU-nivå skulle föranleda en förändrad inställning från svensk sida i motionsspörsmålet, förutsätter utskottet att regeringen återkommer till riksdagen i saken.

Med det anförda föreslår utskottet att motionerna L238 yrkande 1 och L319 yrkande 4 skall avslås.

Effektlandsprincipen

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå ett motionsyrkande vari begärs ett tillkännagivande om att Sverige i det fortsatta lagstiftningsarbetet på konsumentområdet inom EU skall verka för den s.k. effektlandsprincipen. Utskottet hänvisar i huvudsak till pågående lagstiftningsarbete på EU-nivå. *Jämför reservation 4 (v).*

Allmän bakgrund

Svensk marknadsrättslig lagstiftning bygger av tradition på den s.k. effektlandsprincipen, vilken innebär dels att svensk rätt är tillämplig på marknadsföring som har effekt på eller riktar sig mot den svenska marknaden, även om marknadsföringen härrör från något annat land, dels att svensk myndighet är behörig att ingripa mot sådan marknadsföring. Effektlandsprincipen följer inte av uttrycklig lagstiftning utan grundar sig på förarbetsuttalanden och rättspraxis (prop. 1970:57, prop. 1992/93:75 och MD 1989:6). Ursprungslandsprincipen, också benämnd sändarlandsprincipen, innebär motsatsen, dvs. att lagligheten hos exempelvis en tjänst skall bedömas enligt reglerna och av myndighet i det land där den som tillhandahåller tjänsten är etablerad och inte enligt lagstiftningen i det land där tjänsten marknadsförs.

På marknadsrättens område har under senare år effektlandsprincipen kommit att luckras upp genom införande av lagstiftning grundad på ursprungslandsprincipen. Ett exempel på detta är den s.k. e-handelslagen, som trädde i kraft den 1 juli 2002 (prop. 2001/02:150, bet. LU29, rskr. 306 och 307). Lagen bygger på Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/31/EG av den 8 juni 2000 om vissa rättsliga aspekter på informationssamhällets tjänster, särskilt elektronisk handel, på den inre marknaden, det s.k. e-handelsdirektivet. Med informationssamhällets tjänster avses en tjänst som normalt utförs mot ersättning och som tillhandahålls på distans, på elektronisk väg och på individuell begäran av mottagaren, exempelvis marknadsföring på Internet. Såväl e-handelsdirektivet som e-handelslagen bygger på ursprungs-

landsprincipen. Detta innebär dels att en tjänsteleverantör med en annan etableringsort än Sverige inom EES-området har rätt att utan hinder av svensk lagstiftning tillhandahålla tjänstemottagare informationssamhällets tjänster i Sverige, dels att svensk rätt skall gälla för de informationssamhällets tjänster som tillhandahålls av tjänsteleverantörer med Sverige som etableringsort, även om tjänsterna helt eller delvis riktar sig mot tjänstemottagare i någon annan stat inom EES. Svensk myndighet får således, förutom i vissa undantagssituationer, inte ingripa mot marknadsföring som omfattas av direktivet och som riktar sig mot den svenska marknaden om marknadsföringen stämmer överens med lagen i det EES-land där sändaren är etablerad. Däremot är svensk myndighet, till skillnad från vad som gällt tidigare, skyldig att se till att marknadsföring som härrör från Sverige, men som riktar sig mot ett annat EES-land, överensstämmer med svensk rätt.

Ytterligare ett exempel på ett avsteg från effektlandsprincipen är bestämmelserna i det s.k. TV-direktivet (direktiv 89/552/EEG, ändrat genom direktiv 97/36/EG). Direktivet innehåller regler för gränsöverskridande TV-sändningar via satellit. Innebörden av direktivet är att medlemsstaterna är skyldiga att som huvudregel ta emot de TV-sändningar som uppfyller nationella regler i sändarlandet och som i sin tur överensstämmer med EG-rätten. TV-direktivet är genomfört i svensk rätt genom ändringar i bl.a. marknadsföringslagen.

I sammanhanget bör också nämnas Europaparlamentets och rådets direktiv 98/27/EG av den 19 maj 1998 om förbudsföreläggande för att skydda konsumenternas intressen. Direktivets syfte är att stärka konsumentskyddet vid sådana överträdelser av bestämmelser som genomför vissa konsumentskyddsdirektiv när överträdelsen har sitt ursprung i en medlemsstat men sina skadeverkningar i en annan medlemsstat. Detta åstadkoms genom att s.k. godkända organ ges rätt att vända sig till tillsynsorgan i det land där överträdelsen har sitt ursprung med yrkande om att den fortsatta överträdelsen skall stoppas. Direktivet är genomfört i svensk rätt genom bl.a. lagen (2000:1175) om talerätt för vissa utländska konsumentmyndigheter och konsumentorganisationer (prop. 2000/01:34, bet. LU3). Lagen innebär bl.a. att medlemsländerna ålagts att utvidga behörigheten för vissa marknadsövervakande myndigheter till att även omfatta marknadsföring som riktar sig mot ett annat land.

Motionen

I motion L238 av Tasso Stafilidis m.fl. (v) anförts att det inte kan råda någon tvekan om att ursprungslandsprincipen är mer integrationsvänlig än effektlandsprincipen. En tillämpning av ursprungslandsprincipen innebär nämligen, anförts det i motionen, att näringsidkarna kan betrakta hela EU som en enda konsumentmarknad. Det är således möjligt att bortse från olika nationella regler, så länge man följer etableringslandets lagstiftning. Enligt motionärerna är detta bara ytterligare ett sätt att urholka principen om minimilagstiftning inom konsumenträtten på EU-nivå. Motionärerna befarar att det nu pågående

arbetet med anledning av kommissionens grönbok om det framtida konsumentskyddet inom EU kommer att leda till att ursprungslandsprincipen blir vägledande även för kommande direktiv på det konsumenträttsliga området. I motionen begärs ett tillkännagivande om att regeringen i arbetet med konsumentfrågor på EU-nivå inte skall överge effektlandsprincipen till förmån för ursprungslandsprincipen (yrkande 2).

Tidigare ställningstaganden

Frågor rörande effektlandsprincipen har varit föremål för utskottets överväganden tidigare. Sålunda avstyrkte utskottet, vid behandlingen av regeringens proposition 2000/01:34 med förslag till lag om talerätt för vissa utländska konsumentmyndigheter och konsumentorgansiationer, hösten 2000 i sitt av riksdagen godkända betänkande 2000/01:LU3 ett motionsyrkande vari förespråkades en allmän övergång till sändarlandsprincipen i internationella handelsrelationer. Utskottet delade regeringens uppfattning att det är svårt att ange generella riktlinjer för i vilka situationer ursprungslandsprincipen respektive effektlandsprincipen bör tillämpas vid lagval. Den omständigheten att e-handelsdirektivet föreskriver ursprungslandsprincipen som huvudregel kunde dock, ansåg utskottet, inte läggas till grund för ställningstagandet att generellt förorda ursprungslandsprincipen på området, i vart fall inte i då gällande beredningsläge. I likhet med regeringen ansåg utskottet att det inte heller kunde ligga i svenska företags intressen att den svenska jämförelsevis långtgående kollektiva konsumenträtten skall utgöra hinder mot att vidta marknadsföringsåtgärder som är tillåtna för inhemska företag. Det var sålunda lämpligast att överlämna frågan till rättstillämpningen.

Vidare avstyrkte utskottet hösten 2001 ett motionsyrkande som i huvudsak motsvarar det nu aktuella vid behandlingen av regeringens skrivelse om mål och inriktning för det svenska arbetet med konsumentfrågor inom EU (skr. 2001/02:148). Utskottet konstaterade därvid, i sitt av riksdagen godkända betänkande 2001/02:LU28, att Sverige, enligt artikel 249 i EG-fördraget, var skyldigt att i svensk rätt genomföra e-handelsdirektivet, med dess krav på övergivande av effektlandsprincipen på de områden som omfattas av direktivet. Utskottet var då inte berett att göra något särskilt uttalande i frågan huruvida Sverige skall verka för en återgång till effektlandsprincipen på det område som omfattas av direktivet. I stället förutsatte utskottet att regeringen noga följde tillämpningen av ursprungslandsprincipen och vidtog de åtgärder på nationell nivå och på EU-nivå som kunde tänkas bli erforderliga när större erfarenheter av den nya lagstiftningen vunnits. Utskottet konstaterade också att effektlandsprincipen, med vissa undantag, alltså gäller på det marknadsrättsliga området i svensk rätt och fann inte skäl förorda ett frångående av denna ordning. Däremot förutsatte utskottet att regeringen återkom till riksdagen om skäl för en annan inställning i frågan skulle uppkomma. I övrigt påminde utskottet om att frågor rörande tillämplig lag i avtalsförhållanden regleras på gemenskapsnivå i den s.k. Romkonventionen från år 1980. Utskottet förutsatte att regeringen i arbetet med att revidera konventionen ver-

kade för att konsumentskyddsaspekten noga beaktas och att konventionen inte förändras i en sådan inriktning att konsumentskyddet försämrats.

Utskottets ställningstagande

När nu utskottet på nytt har att ta ställning till ett motionsyrkande som rör effektlandsprincipen kan konstateras att även detta motionsspörsmål innefattas i det pågående arbetet med anledning av grönboken om det framtida konsumentskyddet inom EU och kommissionens strategi för konsumentpolitiken under 2002–2006. En viktig fråga som tagits upp både i grönboken och strategin är i vilken utsträckning och på vilket sätt medlemsstaternas tillsynsmyndigheter på konsumentområdet skall kunna bistå varandra, exempelvis genom att ingripa mot gränsöverskridande marknadsföring i näringsidkarens ursprungsland. Enligt vad utskottet erfarit avser man inom kommissionen att inom kort lägga fram ett förslag till någon form av rättsakt som skall fungera som rättslig ram för tillsynssamarbetet mellan medlemsstaterna när det gäller konsumentskyddslagstiftningen. Motionsspörsmålet har också ett direkt samband med frågan i vilken grad den marknadsrättsliga lagstiftningen på EU-nivå skall harmoniseras eller ej. Också på detta område har kommissionen aviserat ett förslag till lagstiftning inom en snar framtid.

Utskottet är inte berett att i förevarande sammanhang förorda något särskilt uttalande från riksdagens sida i motionsspörsmålet. I stället bör de konkreta förslag till lagstiftning som kommissionen aviserat avvaktas.

Med det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motion L238 yrkande 2.

Verksamheten vid Konsumentverket, m.m.

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden med krav på dels förändringar av Konsumentverkets uppgifter och organisation, dels inrättandet av ett konsumentdepartement. Utskottet hänvisar till riksdagens tidigare ställningstagande. *Jämför reservationerna 5 (m, fp) och 6 (fp).*

Bakgrund

Konsumentverket är den centrala förvaltningsmyndigheten på konsumentområdet och har huvudansvar för att genomföra den statliga konsumentpolitiken. Målen för verksamheten motsvarar de fem övergripande målen för konsumentpolitiken. Verksamhet och organisation regleras i förordningen (1995:868) med instruktion för Konsumentverket. Konsumentombudsmannen (KO) är chef för verket. Konsumentverket och KO har tillsyn över ett stort antal marknadsrättsliga lagar, bl.a. marknadsföringslagen, avtalsvillkorlagen, produktsäkerhetslagen och paketreselagen. Vidare övervakar Konsumentver-

ket och KO tillämpningen av vissa bestämmelser i bl.a. distansavtalslagen, lagen om elektronisk handel och konsumentkreditlagen. KO har även möjlighet att under vissa förutsättningar biträda enskilda konsumenter i tvister om finansiella tjänster. Bland verkets uppgifter ingår också att fånga upp och identifiera konsumentproblem samt utveckla kunskap genom utredningar och analyser. Stöd till den kommunala konsumentverksamheten och utbildningsväsendet samt frågor om forskning, hushållsekonomi, varuförsörjning, tillgänglighet till service, standardisering och produktkontroll är andra uppgifter som ingår i verksamheten.

Motionerna

Enligt vad som anförs i motion L247 av Inger René m.fl. (m) leder ett allomfattande statligt ansvarstagande till passivitet. Vidare skapas en dyr och otymplig byråkrati som hela tiden ligger efter utvecklingen på det område som den är satt att verka inom. För att konsumentsammanslutningar skall kunna bildas, växa och ta på sig större uppgifter måste, hävdas i motionen, den offentliga insatsen gradvis tonas ned. Motionärerna anser att Konsumentverkets uppgifter för närvarande är alltför omfattande, vilket leder till splittning av verksamheten. Verkets myndighetsfunktion bör därför begränsas till produktkontroll och tillsyn av efterlevnaden av den konsumenträttsliga lagstiftningen. Verkets förlagsverksamhet samt provningsverksamhet bör, menar motionärerna, privatiseras. I motionen yrkas att riksdagen hos regeringen skall begära att förlags- och provtagningsverksamheten vid Konsumentverket avvecklas (yrkande 5).

I motion L319 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) understryks vikten av att myndighetsutövningen vid Konsumentverket separeras från de opinionsbildande uppgifterna. En bättre uppdelning av dessa olika uppgifter skulle, menar motionärerna, främja marknadens funktionssätt. I motionen begärs ett tillkännagivande om att Konsumentverkets myndighetsorganisation bör ses över (yrkande 20). I samma motion begärs ett tillkännagivande om att det bör inrättas ett konsumentdepartement, vilket även skall ha ansvar för jordbruksfrågorna (yrkande 3).

Utskottets ställningstagande

Vad först gäller motion L247 yrkande 5 erinrar utskottet om att motsvarande motionsyrkanden avstyrktes av utskottet då nu gällande mål för konsumentpolitiken lades fast hösten 2001. Utskottet hänvisade därvid till sitt ställningstagande i fråga om inriktningen av konsumentpolitiken och det statliga engagemanget på konsumentområdet. Som tidigare framgått står utskottet alltjämt fast vid detta principiella ställningstagande. Härav följer att motion L247 yrkande 5 inte bör föranleda någon riksdagens åtgärd.

När det gäller motion L319 yrkande 20 förutsätter utskottet att Konsumentverkets uppgifter och organisation kontinuerligt diskuteras inom ramen för myndighetsdialogen och att regeringen därvid tar de initiativ som kan visa sig vara erforderliga.

Med det anförda föreslår utskottet att motionerna L247 yrkande 5 och L319 yrkande 20 skall avslås.

I fråga om kravet i motion L319 yrkande 3 på att det skall inrättas ett konsumentdepartement kan utskottet konstatera att det enligt 7 kap. 1 § regeringsformen är regeringen som fördelar ärendena mellan departementen och att konstitutionsutskottet vid behandlingen av liknande motionsyrkanden har uttalat att riksdagen bör vara ytterst återhållsam med att uttala sig eller på annat sätt söka påverka regeringen i fråga om hur den skall organisera sitt arbete (se bl.a. bet. 1998/99:KU1). Motion L319 yrkande 3 bör därför avslås.

Konsumenträtt och offentlig verksamhet

Utskottets förslag i korthet

Motionsyrkanden som rör den konsumenträttsliga lagstiftningens tillämplighet på offentliga tjänster bör avslås. Utskottet hänvisar till tidigare ställningstaganden. *Jämför reservation 7 (m, fp, kd, c).*

Bakgrund

Konsumenttjänstlagen (1985:716) är tillämplig på avtal om tjänster som näringsidkare utför åt konsumenter i fall då tjänsten avser 1) arbete på lösa saker, dock ej behandling av levande djur, 2) arbete på fast egendom, på byggnader eller andra anläggningar på mark eller i vatten eller på andra fasta saker eller 3) förvaring av lösa saker, dock ej förvaring av levande djur.

Som framgår är konsumenttjänstlagens tillämpningsområde således begränsat. I praxis tillämpas dock lagen analogt även på andra tjänster som formellt sett faller utanför dess tillämpningsområde, exempelvis kursverksamhet (se Högsta domstolens dom den 18 december 2002 i mål T2803-02). Konsumenttjänstlagen är inte tillämplig på offentliga tjänster, exempelvis sjukvård, skola och äldreomsorg. Av Högsta domstolens praxis (NJA 1998 s. 656 I) följer dock att civilrättsliga principer som kommer till uttryck i den konsumenträttsliga lagstiftningen, exempelvis påföljder vid fel i tjänsten, kan tillämpas på avtalsrättsliga moment i en offentlig tjänst.

I produktsäkerhetslagen (1988:1604), som trädde i kraft den 1 juli 1989, finns bestämmelser som syftar till att motverka att farliga varor och tjänster orsakar person- och egendomsskada. I detta syfte får en näringsidkare åläggas att lämna säkerhetsinformation eller förbjudas att tillhandahålla varor och tjänster. En näringsidkare kan också åläggas att lämna varningsinformation eller att återkalla varan. Genom en lagändring, som trädde i kraft den 1 juli 1991, kan en näringsidkare vidare förbjudas att exportera varor. I 3 § produktsäkerhetslagen föreskrivs att ålägganden eller förbud inte får meddelas om det i en annan författning eller i beslut av en myndighet har meddelats särskilda bestämmelser om varan eller tjänsten med samma ändamål som ett åläggande eller förbud enligt lagen skulle fylla. Som exempel på sådana bestämmelser

kan nämnas livsmedels- och läkemedelslagstiftningen, kemikalielagstiftningen och fordonslagstiftningen.

Ursprungligen omfattade lagens tillämpningsområde endast varor och tjänster tillhandahållna i näringsverksamhet. År 1996 utvidgades dock lagens tillämpningsområde till att även avse varor som tillhandahålls i offentlig verksamhet (prop. 1995/96:123, bet. LU21, rskr. 211).

Bestämmelser om produktsäkerhet finns på EU-nivå i direktiv 2001/95/EG om allmän produktsäkerhet som antogs av Europaparlamentet och rådet hösten 2001. Direktivet ersätter 1992 års produktsäkerhetsdirektiv och skall vara genomfört i medlemsstaterna senast den 15 juni 2004. I likhet med 1992 års direktiv omfattar det nya direktivet inte tjänster. För närvarande pågår dock arbete inom kommissionen med att identifiera behov, möjligheter och prioriteringar för gemenskapsåtgärder i fråga om tjänsters säkerhet. Inom ramen för detta arbete presenterade kommissionen i juli 2002 ett diskussionsunderlag, som varit föremål för ett remissförfarande bland medlemsstaterna och berörda intressen. En rapport i ämnet har aviserats till våren 2003. Regeringen beslutade den 19 juni 2002 direktiv till en särskild utredare med uppgift att lämna förslag till hur det nya produktsäkerhetsdirektivet skall genomföras i svensk rätt (dir. 2002:88). Uppdraget skall redovisas senast den 26 september 2003.

Motionerna

I motion L319 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) anförs att många av de tjänster som betyder mest för medborgarna i vardagen, bl.a. sjukvård, äldreboende, utbildning och barnomsorg, är offentligt producerade och reglerade. Tjänsterna omfattas därmed inte av den konsumentmakt och konsumenträtt som gäller för andra varor och tjänster, trots att det på dessa områden är minst lika viktigt med valfrihet och möjlighet att kunna hävda sig mot producenterna. Inom exempelvis barnomsorgen är man, anser motionärerna, helt utlämnad åt politiska och administrativa beslut. Motionärerna menar att konsumenträttens tillämpningsområde bör utvidgas så att lagstiftningen så långt som möjligt även skall omfatta offentligt producerad och styrd verksamhet. I motionen begärs ett tillkännagivande om att regeringen skall ta initiativ till en utredning av frågan (yrkande 15).

Inger René m.fl. (m) aktualiserar i motion L247 produktsäkerhetslagens tillämpningsområde. Motionärerna framhåller att Sverige är inne i en period av omfattande strukturomvandlingar som innebär att tidigare gränsdragningar mellan offentlig och privat verksamhet suddas ut alltmer. I allt större utsträckning, anförs i motionen, erbjuds motionärerna ett utbud av tjänster från privat och offentlig utsträckning inom samma verksamhetsområde. Enligt motionärerna innebär nuvarande lagstiftning påtagliga nackdelar när det gäller att kunna överblicka regelverken och en risk för att vissa tjänster faller utanför produktsäkerhetsskyddet. Den nuvarande lagstiftningen är, menar motionärerna, inte heller konkurrensneutral eftersom den innebär en risk för att likartade verksamheter kan utsättas för olika slags kontroll beroende på vem som är huvudman för verksamheten. I motionen begärs att regeringen

skall ges i uppdrag att lägga fram lagförslag som innebär att produktsäkerhetslagen skall omfatta varor och tjänster som tillhandahålls av den offentliga sektorn (yrkande 8).

Utskottets ställningstagande

Vad först gäller motion L319 yrkande 15 erinrar utskottet om att frågan om civilrättens betydelse inom offentlig verksamhet diskuterades av regeringen i den proposition med förslag till nationella mål för konsumentpolitiken som överlämnades till riksdagen i juni 2001 (prop. 2000/01:135). Regeringen konstaterade därvid att civilrättsliga regler fått ökad betydelse inom flera av de offentligrättsligt reglerade tjänsteområdena genom Högsta domstolens resonemang i det ovan redovisade rättsfallet NJA 1998 s. 656 I. Detta fick dock inte leda till att medborgarperspektivet i den politiska diskussionen gick förlorad. Det vore således, menade regeringen, olyckligt med en utveckling som betonar konsumentrollen på bekostnad av rollen som medborgare. En vanlig kritik som, enligt vad som anfördes i propositionen, riktas mot begreppet kund eller konsument är att det inte pekar på det medansvar och den delaktighet i tjänsternas utformning som den som tar emot offentliga tjänster har. Den idealtypiske kunden visar således, anfördes det vidare, sitt missnöje genom att byta producent, medan den idealtypiske brukaren påverkar producenten att förbättra den befintliga verksamheten. Även i fråga om tjänster där den offentliga finansieringen numera är begränsad kan det således finnas ett allmänintresse av att diskutera tjänsternas utformning för att tillgodose allas rätt till en viss grundläggande standard. Nivån på denna standard är, framhölls det, en politisk fråga där alla medborgare skall ha rätt att lämna synpunkter. – Vad regeringen anförde föranledde inga erinringar från riksdagens sida.

Enligt utskottets mening äger de uttalanden som gjordes i samband med att nu gällande nationella mål för konsumentpolitiken lades fast alltså giltighet, och utskottet är inte berett att ställa sig bakom en utvidgning av tillämpligheten av den civilrättsliga lagstiftningen på konsumentområdet till att gälla även inom den offentligt reglerade tjänstesektorn. Någon utredning av frågan bör således inte komma till stånd.

När det sedan gäller frågan om produktsäkerhetslagens tillämpningsområde som tas upp i motion L247 yrkande 8 kan utskottet konstatera att riksdagen vid flera tidigare tillfällen avslagit motioner med samma inriktning som den nu aktuella (se bl.a. bet. 1995/96:LU21, bet. 1995/96:LU26, bet. 1996/97:LU13, bet. 1997/98:LU21, bet. 1998/1999:LU10, bet. 1999/2000:LU5 och bet. 2001/02:LU2). Utskottet har därvid bl.a. hänvisat till att sådana offentliga tjänster som det är fråga om i hög grad är föremål för specialreglering och att det inte framkommit något behov av att låta lagen bli tillämplig på tjänster som tillhandahålls inom den offentliga sektorn.

Utskottet finner inte skäl att nu ändra sin inställning i förevarande fråga. Som redovisats i det föregående har dock frågan om tjänsters säkerhet uppmärksamrats med anledning av antagandet av det nya produktsäkerhetsdirektivet. Utskottet förutsätter att regeringen tar initiativ till förnyade övervägan-

den i motionsspörsmålet om utvecklingen på området inom EU eller arbetet med att genomföra det nya produktsäkerhetsdirektivet skulle föranleda det.

Med det anförda förslår utskottet att riksdagen avslår motionerna L247 yrkande 8 och L319 yrkande 15.

Konsumentskydd vid elektronisk handel

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå en motion som gäller konsumentskydd vid elektronisk handel. Utskottet anser att det inte föreligger någon motsättning mellan motionärernas uppfattning och inriktningen på regeringens arbete på området.

Bakgrund

Under de senaste decennierna har en lång rad åtgärder vidtagits på nationell nivå, inom EU och i andra internationella sammanhang i syfte att främja utvecklingen av den elektroniska handeln. Rättsliga frågeställningar som uppmärksammats i dessa sammanhang har gällt bl.a. ingående av avtal på elektronisk väg, lagvalsfrågor, marknadsföring på Internet, säkra betalningssystem, elektroniska signaturer, personlig integritet och beskattning. På EU-nivå har detta arbete bl.a. resulterat i ett antal direktiv som direkt eller indirekt har som syfte att stärka konsumentskyddet vid elektronisk handel. Bland dessa kan nämnas direktiv 97/7/EG av den 20 maj 1997 om konsumentskydd vid distansavtal (distansavtalsdirektivet), direktiv 1999/93/EG av den 13 december 1999 om ett gemenskapsramverk för elektroniska signaturer, direktiv 2000/31/EG av den 8 juni 2000 om vissa rättsliga aspekter på informationssamhällets tjänster, särskilt elektronisk handel, på den inre marknaden (e-handelsdirektivet), direktiv 2002/65/EG av den 23 september 2002 om distansförsäljning av finansiella tjänster och direktiv 2002/58/EG av den 12 juli 2002 om behandling av personuppgifter och integritetsskydd inom sektorn för elektronisk kommunikation (kommunikationsdataskyddsdirektivet).

I den s.k. Romkonventionen, som ingicks mellan EG:s dåvarande medlemsstater den 19 juni 1980, finns vidare tvingande konsumentskyddsregler för situationer där flera länders lagstiftning kan vara tillämplig på en tvist som bl.a. innebär att konsumentens hemlands lag under vissa förutsättningar alltid skall vara tillämplig. För närvarande övervägs inom kommissionen huruvida konventionen bör omvandlas till en förordning. Inom ramen för detta arbete presenterade kommissionen i januari 2003 en grönbok i ämnet, KOM(2002) 654. I grönboken diskuteras bl.a. flera olika tänkbara framtida utformningar av konsumentskyddsreglerna i fråga om lagval. Grönboken är för närvarande föremål för ett remissförfarande bland medlemsstaterna och berörda intressegrupper.

Motionen

I motion L284 av Göte Wahlström m.fl. (s) anfördes att e-handeln är på fram-marsch i Sverige, men att många konsumenter känner oro vid handel på Internet, bl.a. när det gäller frågor rörande betalning över nätet och tillämplig lag. Det är, anfördes det i motionen, inte rimligt att konsumenterna skall behöva känna till alla länders konsumenträttsliga lagstiftning. Konsumenternas hem-lands lagstiftning bör därför gälla vid konsumentköp. I motionen begärs ett tillkännagivande om vad som anfördes i motionen om behovet av lagstiftning vid Internethandel.

Utskottets ställningstagande

I likhet med motionärerna kan utskottet konstatera att e-handeln har en stor potential som alltjämt inte utnyttjas fullt ut av konsumenterna, bl.a. på grund av osäkerhet kring frågor som vilka regler som gäller om den köpta varan är felaktig, om betalning kan ske säkert och hur personuppgifter hanteras. Ett gott konsumentskydd är således en viktig faktor när det gäller att främja ut-vecklingen av den elektroniska handeln.

Utskottet kan för sin del inte se att regeringen har någon annan uppfattning än motionären i förevarande fråga. I den skrivelse om mål och inriktning av det svenska arbetet med konsumentfrågor inom EU som regeringen överlämnade till riksdagen våren 2002 anfördes således, utan erinran från riksdagens sida, att inriktningen bör vara att Sverige noga skall följa den praktiska till-lämpningen av den gemenskapslagstiftning som rör konsumenternas intressen i samband med elektronisk handel och verka för ett utökat administrativt arbete i Europa och globalt om dessa frågor. Vidare anfördes att konsument-skyddet vid elektronisk handel, enligt regeringens uppfattning, bör ligga på samma nivå som vid traditionell handel. Vad särskilt gäller frågan om till-lämplig lag i gränsöverskridande konsumenttvister underströk utskottet i sitt av riksdagen godkända betänkande 2001/02:LU28 vikten av att regeringen, i linje med vad som utlovats i den då aktuella skrivelsen, verkar för att konsu-mentskyddsaspekten noga beaktas i det kommande arbetet med att revidera Romkonventionen och att konventionens bestämmelser inte förändras i en sådan riktning att konsumentskyddet försämras.

Mot bakgrund av vad som nu har anförts kan utskottet inte se att det före-ligger skäl för riksdagen att vidta någon åtgärd med anledning av motion L284, som därför bör avslås.

Obeställd e-postreklam

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden med krav på införande av s.k. opt in vid marknadsföring via elektronisk post. Utskottet hänvisar till att det pågår långt framskridet lagstiftningsarbete som ligger väl i linje med motionsönskemålen. *Jämför reservation 8 (kd, v, c).*

Bakgrund

Med obeställd reklam avses reklam som förs vidare till mottagaren utan att denne varit aktiv för att få reklamen eller utan att denne genom sitt tidigare uppträdande kan anses ha visat något intresse för den.

Det finns i huvudsak två olika modeller för att reglera under vilka förutsättningar obeställd reklam är tillåten. Den ena modellen, s.k. opt in, innebär att obeställd reklam är förbjuden om inte mottagaren i förväg har begärt att få reklamen eller i vart fall samtyckt till den. Den andra modellen, opt out, innebär motsatsen. Enligt opt out är det således tillåtet att sända obeställd reklam så länge mottagaren inte uttryckligen har motsatt sig det. En opt out-reglering kan vara förenad med ett register dit mottagaren i förväg kan anmäla att han eller hon inte vill ha viss reklam. I Sverige finns för närvarande register dit konsumenter kan anmäla att de inte vill ha direktadresserad reklam eller reklamerbjudanden per telefon. Såvitt utskottet är bekant finns i Sverige däremot inget fungerande spärregister för e-postreklam.

Gällande rätt

Enligt 13 b § första stycket marknadsföringslagen (1995:450) gäller att en näringsidkare vid marknadsföring till en fysisk person får använda telefax och uppringningsautomater eller andra liknande automatiska system för individuell kommunikation som inte betjänas av någon enskild endast om den fysiska personen har samtyckt till det på förhand (opt in). Av paragrafens andra stycke framgår att näringsidkaren får använda andra metoder för individuell kommunikation på distans, exempelvis telefon och elektronisk post, om inte den fysiska personen tydligt har motsatt sig att metoden används (opt out). En näringsidkare som använder elektronisk post vid icke begärd marknadsföring skall, enligt paragrafens tredje stycke, respektera och regelbundet kontrollera register där personer som inte önskar få sådan marknadsföring med elektronisk post kan registrera sig.

Första och andra stycket i 13 b § marknadsföringslagen genomför i svensk rätt dels artikel 12 i direktiv 97/66/EG av den 15 december 1997 om behandling av personuppgifter och skydd för privatlivet inom telekommunikationsområdet (teledataskyddsdirektivet), dels artikel 10 i direktiv 97/7/EG av den 20 maj 1997 om konsumentskydd vid distansavtal (distansavtalsdirektivet). Tredje stycket genomför artikel 7.2 i direktiv 2000/31/EG av den 8 juni 2000

om vissa rättsliga aspekter på informationssamhällets tjänster, särskilt elektronisk handel, på den inre marknaden (e-handelsdirektivet).

Lagstiftning på EU-nivå

Europaparlamentet och rådet antog sommaren 2002 direktiv 2002/58/EG av den 12 juli 2002 om behandling av personuppgifter och integritetsskydd inom sektorn för elektronisk kommunikation (kommunikationsdataskyddsdirektivet). Tanken är att direktivet skall ersätta teledataskyddsdirektivet. Enligt artikel 13.1 åligger det medlemsstaterna att införa nationella regler som innebär att användningen av automatiska uppringningssystem, telefax och elektronisk post för direkt marknadsföring endast är tillåten i fråga om abonnenter som i förväg har gett sitt samtycke (opt in).

Med elektronisk post avses enligt artikel 2 h ett meddelande i form av text, röst, ljud eller bild som sänds via ett allmänt kommunikationsnät och som kan lagras i nätet eller mottagarens terminalutrustning tills mottagaren hämtar det. Begreppet elektronisk post omfattar därmed även s.k. SMS- och MMS-reklam. I artikel 13.2 föreskrivs ett undantag från huvudregeln i artikel 13.1 som innebär att en näringsidkare som fått kundens e-postadress i samband med försäljning av en vara eller tjänst får använda denna för direkt marknadsföring av sina egna, likartade varor eller tjänster, under förutsättning att kunden klart och tydligt getts möjlighet att kostnadsfritt och enkelt motsätta sig sådan användning. Föreligger ett kundförhållande sedan tidigare är det således möjligt att i viss utsträckning skicka reklam via elektronisk post utan föregående samtycke.

I fråga om övriga kommunikationsmetoder än de som omfattas av artikel 13.1, exempelvis telefon, kan medlemsländerna enligt artikel 13.3 välja mellan opt in och opt out. Direktivet skall vara genomfört i medlemsstaterna senast den 31 oktober 2003.

Pågående lagstiftningsarbete

Regeringen beslutade i april 2001 att tillkalla en särskild utredare med uppgift att föreslå ny lagstiftning och myndighetsorganisation inom området för elektronisk kommunikation (dir. 2001:32). I uppdraget har ingått att lägga fram förslag till lagstiftning som är nödvändig för att genomföra en rad olika EG-direktiv på området, bl.a. kommunikationsdataskyddsdirektivet.

Utredningen överlämnade i december 2002 delbetänkandet (SOU 2002:109) Myndighetsfrågor m.m. I betänkandet finns förslag till ändringar i bl.a. marknadsföringslagen som syftar till att genomföra artikel 13 i kommunikationsdatadirektivet. Utredningen föreslår, i enlighet med vad direktivet kräver, opt in vid marknadsföring via telefax, automatiska uppringningsautomater och e-post samt opt out i fråga om övriga kommunikationsmedel. Vidare föreslås, i enlighet med vad som framgår av artikel 13.2, en möjlighet att skicka reklam via elektronisk post i redan etablerade kundförhållanden utan föregående samtycke. Betänkandet har remissbehandlats och enligt vad utskottet har erfarit avser regeringen att, såvitt gäller frågan om obeställd re-

klam, överlämna en proposition i ämnet till riksdagen under senare delen av våren 2003.

Motionerna

I fem motioner begärs tillkännagivanden som alla går ut på att 13 b § marknadsföringslagen skall ändras på så sätt att nu gällande opt out ersätts med opt in vid obeställd reklam via elektronisk post och SMS-reklam.

Håkan Juholt (s) kritiserar i motion L201 obeställd reklam via mobiltelefon, s.k. SMS-reklam, och begär ett tillkännagivande om att det bör införas ett generellt förbud mot sådan marknadsföring.

I motion L231 av Tasso Stafilidis m.fl. (v) argumenteras för en opt in-reglering vid marknadsföring via elektronisk post. Motionärerna begär ett tillkännagivande från riksdagens sida om att regeringen skall lägga fram ett förslag till ändring i marknadsföringslagen som innebär att marknadsföring via elektronisk post skall kräva konsumentens aktiva samtycke.

Motsvarande yrkanden finns i motionerna L300 av Yvonne Andersson m.fl. (kd) och L315 av Susanne Eberstein och Agneta Lundberg (båda s).

Även Barbro Feltzing och Helena Hillar Rosenqvist (båda mp) förespråkar i motion L212 opt in vid e-postreklam (yrkandena 1 och 2). För det fall yrkandena 1 och 2 inte vinner bifall begär motionärerna ett tillkännagivande om att ett nationellt spärregister för e-postreklam skall inrättas (yrkande 3).

Utskottets ställningstagande

Utskottet behandlade våren 2002 i sitt av riksdagen godkända betänkande 2001/02:LU16 ett tiotal motionsyrkanden med krav på införande av opt in vid marknadsföring via elektronisk post. Utskottet kunde därvid konstatera att motionsspörsmålet hade ett direkt samband med då pågående lagstiftningsarbete inom EU med anledning av kommissionens förslag till kommunikationsdataskyddsdirektiv. Möjligheterna att lagstifta på området på nationell nivå var således, anförde utskottet, i hög grad beroende av detta lagstiftningsarbete, vars resultat därför borde avvaktas. Utskottet noterade dock med tillfredsställelse att regeringen under lagstiftningsarbetet ställt sig bakom kommissionens och rådets förslag till opt in-reglering och förutsatte att regeringen skulle vidhålla denna inställning under det fortsatta arbetet.

Kommunikationsdataskyddsdirektivet har nu antagits av Europaparlamentet och rådet. Som redovisats i det föregående innebär direktivet i fråga om e-postreklam, inklusive SMS-reklam, opt in som huvudregel och opt out i redan etablerade kundrelationer. Utskottet kan således konstatera att direktivet ligger väl i linje med motionsönskemålen och att det pågår långt framskridet lagstiftningsarbete i syfte att genomföra det i svensk rätt. Enligt utskottets uppfattning är motionärerna härigenom tillgodosedda, varför motionerna L201, L212, L231, L300 och L315 bör avslås.

Nummerpresentation vid telefonförsäljning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå ett motionsyrkande med krav på införande av förbud mot att använda skydd mot nummerpresentation vid telefonförsäljning och opinionsundersökningar per telefon. Utskottet anser att behandlingen av den aviserade propositionen med förslag till lag om elektronisk kommunikation inte bör föregripas.

Bakgrund

Bestämmelser om skydd mot nummerpresentation vid telefoni finns i artikel 8 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2002/58/EG av den 12 juli 2002 om behandling av personuppgifter och integritetsskydd, det s.k. kommunikationsdataskyddsdirektivet, som skall vara genomfört i medlemsstaternas lagstiftning senast i oktober 2003. Artikel 8 innebär att om nummerpresentation tillhandahålls, skall den abonnent och användare som ringer upp ha möjlighet att förhindra att hans eller hennes telefonnummer visas upp för den uppringde. Den uppringda abonnenten skall i sin tur, om operatören tillhandahåller nummerpresentation och numret visas innan samtalet etableras, ha möjlighet att på ett enkelt sätt avvisa inkommande samtal när nummerpresentation åsidosatts. Med abonnent avses både fysiska och juridiska personer medan begreppet användare endast tar sikte på fysiska personer.

Regeringen har, i syfte att genomföra direktivet i svensk rätt, aviserat en proposition med förslag till lag om elektronisk kommunikation till senare delen av mars 2003.

Motionen

I motion L269 av Sonia Karlsson och Christina Axelsson (båda s) kritiserar det förhållandet att många telefonsäljare och opinionsinstitut har skyddade telefonnummer som inte syns i nummerpresentatörer. På så sätt saknar konsumenterna möjlighet att välja att inte svara utan ringa upp senare om de så vill. Motionärerna anser därför att möjligheten att ha skyddade telefonnummer bör begränsas i fråga om telefonsäljare och opinionsinstitut som genomför telefonenkäter. I motionen yrkas att riksdagen skall besluta en ändring i distansavtalslagen som innebär att telefonsäljare inte får använda sig av hemligt eller skyddat telefonnummer på den eller de telefonnummer som används i försäljningssyfte och att motsvarande skall gälla opinionsinstitut.

Utskottets ställningstagande

Utskottet kan konstatera att frågan i vilken utsträckning det skall vara möjligt att skydda sig mot nummerpresentation har ett direkt samband med den proposition med förslag till lag om elektronisk kommunikation som regeringen kommer att överlämna till riksdagen om någon vecka. Den kommande behandlingen av propositionen bör inte föregripas genom något uttalande eller

annan åtgärd från riksdagens sida, varför utskottet föreslår att motion L269 avslås.

Könsdiskriminerande reklam

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden med krav på lagstiftning och andra åtgärder mot könsdiskriminerande reklam. Utskottet hänvisar till riksdagens tidigare ställningstaganden. *Jämför reservation 9 (v).*

Bakgrund

Könsdiskriminerande reklam brukar delas in i två huvudgrupper, nämligen kränkande reklam och schabloniserande reklam. Med kränkande reklam avses i dessa sammanhang framställningar vilkas innehåll i egentlig mening diskriminerar det ena könet, dvs. reklam som förmedlar ett budskap som på ett eller annat sätt nedvärderar könet i fråga. Typiska exempel på sådan reklam är bilder där kvinnor utnyttjas som blickfång eller bilder som utnyttjar sexuella anspelningar och ger löften som inte har med produkten att göra.

Med schabloniserande reklam avses framställningar som återspeglar ett föråldrat könstänkande och därigenom motverkar strävanden mot jämlikhet mellan könen. Exempel på sådan reklam är reklam som ger en falsk bild av kvinnans och mannens insatser i arbetslivet eller i hemmet eller som ger en schabloniserad bild av kvinnors och mäns personlighetsdrag. Könsdiskriminerande reklam kan vara diskriminerande för såväl kvinnor som män.

Någon lagstiftning som gör det möjligt att ingripa mot reklam endast av den anledningen att den är könsdiskriminerande finns inte i Sverige. Varken marknadsföringslagen eller diskrimineringslagstiftningen är således tillämplig på könsdiskriminerande reklam.

Egenåtgärder

År 1988 inrättades Näringslivets etiska råd mot könsdiskriminerande reklam (ERK). Enligt stadgarna har rådet till uppgift att genom normbildande verksamhet motverka könsdiskriminering i reklam och bidra till en hög etisk standard hos annonsörer och reklamproducenter. Huvudmän för rådet är bl.a. Annonsörföreningen, Sveriges Reklamförbund och Svenska Tidningsutgivareföreningen.

ERK uttalar sig om en viss marknadsföringsåtgärd eller åtgärd med anknytning till marknadsföring som riktar sig till den svenska marknaden kan anses strida mot Internationella Handelskammarens grundregler för reklam. I dessa föreskrivs bl.a. att reklam skall utformas med vederbörlig känsla av socialt ansvar. Enligt artikel 4 punkt 1 i grundreglerna får reklam inte vara diskriminerande i fråga om ras, religion eller kön. Därutöver tillämpar ERK tre särskilda kriterier för könsdiskriminerande reklam, nämligen 1. reklam

som framställer kvinnor eller män som rena sexobjekt och som kan anses som kränkande (sexistisk reklam), 2. reklam som konserverar en otidsenlig syn på könsrollerna och därigenom framställer kvinnor eller män på ett nedvärderande sätt (schabloniserande reklam) och 3. reklam som på något annat nedvärderande sätt är uppenbart könsdiskriminerande för kvinnor eller män.

ERK prövar anmälningar från enskilda personer, näringsidkare, organisationer, myndigheter eller kommunala organ. Rådet kan även pröva ärenden på eget initiativ. Förfarandet är kostnadsfritt för anmälaren. Ställningstaganden som innebär att en marknadsföringsåtgärd anses könsdiskriminerande offentliggörs, bl.a. genom underrättelser till pressen och genom att läggas ut på ERK:s hemsida på Internet. Även vissa friande uttalanden offentliggörs i de fall avgörandet motiveras närmare. I stadgarna anges att det bör ingå en konsumentrepresentant i rådet.

Motionerna

I motion L253 av Mats Einarsson m.fl. (v) är motionärerna kritiska mot att lagstiftaren överlåtit till näringslivet självt att genom frivilliga åtgärder motverka den könsdiskriminerande reklamen. Enligt motionärerna har en saklig argumentation till förmån för lagstiftning mot könsdiskriminerande reklam hindrats genom påståendet att sådan lagstiftning kräver inskränkningar av yttrande- och tryckfriheten. I motionen framhålls att det i vissa situationer är möjligt att inskränka yttrande- och tryckfriheten och att så också har skett tidigare, bl.a. i fråga om reklam för alkohol och tobak. Den omständigheten att lagstiftaren valt att inte inskränka yttrande- och tryckfriheten till förmån för lagstiftning mot könsdiskriminerande reklam är, enligt vad som anförs i motionen, i sig uttryck för en manlig norm och en bristande förmåga att hantera frågan sett från dem som utnyttjas som objekt, dvs. kvinnorna. I motionen begärs ett tillkännagivande om att regeringen skall låta tillsätta en utredning med uppdrag att se över möjligheterna att lagstifta mot könsdiskriminerande reklam.

Carina Ohlsson (s) anser i motion L287 att arbetet med att uppnå jämställdhet och jämlikhet mellan könen påverkas negativt av att konsumenterna ständigt matas med schablonbilder som framställer kvinnor och män som objekt. Det är, anförs det i motionen, helt oacceptabelt att kränkande sexuella anspelningar används i reklam. Motionärerna förutsätter att regeringen noga följer frågan och vidtar de åtgärder som visar sig vara nödvändiga, exempelvis lagstiftning mot könsdiskriminerande reklam. I motionen begärs ett tillkännagivande i enlighet med vad som anförts om könsdiskriminerande reklam.

I motion L305 av Ulla Wester m.fl. (s) beklagas att framför allt kvinnor, men också män, alltfjämt framställs på ett könskonserverande och kränkande sätt i reklam, trots flera försök till lagstiftning och självsanerande åtgärder inom näringslivet. Även om näringslivets egenåtgärdssystem fyller en viktig funktion tycks de, enligt motionärerna, inte ha lyckats att uppnå den avsedda självsaneringen av reklambranschen. Lagstiftning mot könsdiskriminerande

reklam måste därför på nytt övervägas. I motionen begärs ett tillkännagivande i enlighet med det anförda.

Tidigare ställningstaganden

Frågor rörande lagstiftning mot könsdiskriminerande reklam har varit föremål för överväganden och förslag i en rad olika sammanhang sedan mitten av 1970-talet. Vad som därvid har diskuterats har gällt dels om sådana regler över huvud taget behövs, dels om en sådan lagstiftning kräver grundlagsändringar. De som har motsatt sig lagstiftning har bl.a. gjort gällande att näringslivets egenåtgärder på området är mer verkningsfulla än vad som kan åstadkommas genom lagstiftning.

Spörsmål rörande könsdiskriminerande reklam behandlades ingående av utskottet våren 1995 i samband med att riksdagen antog nu gällande marknadsföringslag (prop. 1994/95:123, bet. LU16). Konstitutionsutskottet ansåg i sitt yttrande till lagutskottet över propositionen, i likhet med regeringen, att lagstiftning mot könsdiskriminerande reklam, som begärts i då aktuella motioner, inte kan införas utan grundlagsändring. Lagutskottet delade motionärernas uppfattning att reklam med inslag av diskriminering i olika former var oacceptabel. Eftersom en laglig möjlighet att ingripa mot könsdiskriminerande reklam kräver en grundlagsändring som innebär inskränkningar i tryckfrihetens och yttrandefrihetens grundvalar borde dock, anförde utskottet, lagstiftning komma i fråga endast om detta framstår som det enda alternativet att komma till rätta med problemet. Förutom att lagstiftningsbehovet sålunda måste vara klarlagt borde vidare krävas att den diskriminerande reklamen förekommer i sådan omfattning och är av sådan art att inskränkningar i tryckfriheten och yttrandefriheten oundgängligen är påkallade. Utskottet, som konstaterade att regeringen, enligt vad som anförts i propositionen, avsåg att följa utvecklingen på området, avstyrkte med det anförda bifall till de aktuella motionerna. Riksdagen följde utskottet.

Utskottet har därefter, i huvudsak med hänvisning till riksdagens tidigare ställningstaganden och näringslivets egenåtgärder, vid ett flertal tillfällen avstyrkt motionsyrkanden med krav på införande av lagstiftning mot könsdiskriminerande reklam (se bl.a. bet. 1994/95:LU32, 1995/96:LU26, 1996/97:LU13, 1997/98:LU21, 1998/99:LU10, 1999/2000:LU13 och 2001/02:LU16).

Utskottets ställningstagande

Utskottet delar motionärernas uppfattning att diskriminerande reklam i alla former, däribland givetvis även könsdiskriminerande reklam, är oacceptabel. De uttalanden som utskottet gjorde vid marknadsföringslagens tillkomst våren 1995 äger dock enligt utskottets mening alltså giltighet. För att lagstiftning mot könsdiskriminerade reklam skall komma i fråga krävs således dels att detta framstår som enda alternativet att komma till rätta med problemet, dels att den diskriminerande reklamen förekommer i sådan omfattning och är av sådan art att inskränkningar i tryckfriheten och yttrandefriheten oundgängligen är påkallade. Utskottet kan för sin del inte se att situationen är sådan i dag

och är således inte berett att ställa sig bakom kraven på lagstiftning. Skäl att utreda saken än en gång föreligger inte heller. Däremot förutsätter utskottet att regeringen noga och kontinuerligt följer utvecklingen på marknaden och vidtar de åtgärder som kan visa sig nödvändiga.

Med det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motionerna L253, L287 och L305.

Reklam riktad till barn, m.m.

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden som gäller marknadsföring riktad till barn och sponsring i skolan. Utskottet hänvisar i huvudsak till riksdagens tidigare ställningstaganden. *Jämför reservation 10 (v).*

Bakgrund

Marknadsföringslagen (1995:450) innehåller inte några särskilda bestämmelser om reklam riktad till barn. I stället gäller lagens allmänna krav i 4 § att marknadsföring skall stämma överens med god marknadsföringssed och även i övrigt vara tillbörlig mot konsumenterna och näringsidkarna. Med god marknadsföringssed avses, enligt 3 §, god affärssed eller andra vedertagna normer som syftar till att skydda konsumenterna och näringsidkarna vid marknadsföring av produkter.

En viktig källa för uttolkningen av innebörden av 3 § marknadsföringslagen är Internationella Handelskammarens grundregler för reklam. Enligt dessa får reklam inte utnyttja barns naturliga godtrogenhet eller ungdomars bristande erfarenhet. Reklam som riktas till eller är ägnad att påverka barn eller ungdomar får inte heller innehålla framställning i ord eller bild som kan medföra fysiska skadeverkningar eller påverka dem negativt i psykiskt eller moraliskt avseende. Grundreglerna innehåller även råd om reklam till barn. Syftet med dessa är att ge vägledning till annonsörer och utgöra utfyllnad vid tolkningen av vissa av artiklarna. I råden sägs bl.a. att reklam inte får innehålla direkta uppmaningar till barn att övertala andra att köpa den annonserade produkten åt dem. Särskild försiktighet skall visas så att reklamen inte vilseleder om storlek, värde, hållbarhet eller förmåga. Reklamen får inte heller ge uttryck för att barn som använder en viss vara får ett socialt, fysiskt eller psykiskt övertag över andra barn i samma ålder som inte har eller använder samma vara eller att den som inte äger eller använder en produkt kommer i underläge.

Av Marknadsdomstolens praxis följer att direktreklam inte får sändas till barn under 16 år (MD 1983:16).

Motionerna

I motion L304 av Catherine Persson och Anita Jönsson (båda s) anför att marknadsföringen som vänder sig till barn blir allt aggressivare och mer omfattande, exempelvis genom säljfrämjande åtgärder som utdelning av leksaker, gratiserbjudanden, tidningsutskick och pysselaktiviteter. I motionen konstateras att marknadsföringslagen, till skillnad från radio- och TV-lagen, saknar särskilda bestämmelser som förbjuder marknadsföring riktad till barn. I motionen begärs ett tillkännagivande som går ut på att regeringen skall ges i uppdrag att ta initiativ till en översyn av marknadsföringslagen i syfte att lagen skall ge barn och unga konsumenter ett bättre skydd vid marknadsföring.

Monica Green m.fl. (s) anför i motion L343 att undersökningar visar att det svenska folket har en mycket negativ inställning till barnreklam. Motionärerna begär därför ett tillkännagivande om att regeringen noga skall följa utvecklingen av hur barn utsätts för och påverkas av riktad reklam (yrkande 2). I motionen begärs också ett tillkännagivande om behovet av en ökad medvetenhet om reklamens inverkan, nya regler och lagar som ser till barnets bästa (yrkande 3).

I motion L331 av Lena Sandlin-Hedman m.fl. (s) görs gällande att sponsring blir allt vanligare inom skolan och att regelverket på området är otydligt. Motionärerna pekar på olika faror med företagssponsring i skolan och anser att lagstiftningen tydligt måste dra gränsen mellan sund företagsmedverkan i skolarbetet och ren marknadsföring. Företagen måste också hindras från att kräva motprestationer från skolans sida. I motionen begärs ett tillkännagivande om att reglerna kring skolans sponsring och marknadsföringslagen bör ses över.

Liknande synpunkter förs fram av Lennart Gustavsson m.fl. (v) i motion L240. Motionärerna anser att sponsring inte bör få förekomma eftersom sådan verksamhet riskerar att påverka eller rent av styra skolans arbete och undervisningens innehåll. I motionen kritiserar det faktum att marknadsföringslagen saknar särskilda bestämmelser om marknadsföring i skolan och begärs ett tillkännagivande om att lagen bör förändras avseende sponsring av skolor.

Utskottets ställningstagande

Utskottet har för sin del ingen annan uppfattning än motionärerna vad gäller vikten av återhållsamhet och hänsynstagande vid marknadsföring som riktas till barn. Som utskottet påpekade våren 2002 i sitt av riksdagen godkända betänkande 2001/02:LU16 vid behandlingen av motionsyrkanden som motsvarar de nu aktuella är dock marknadsföringslagen uppbyggd på ett sådant sätt att den har generell räckvidd. Lagen är således tillämplig på alla former av kommersiella marknadsföringsåtgärder och oavsett målgrupp för marknadsföringen. Marknadsföringslagen är därmed tillämplig även vid marknadsföring i skolan.

Vid lagens tillkomst våren 1995 uttalade utskottet, med anledning av några motionsyrkanden, att det inte borde komma i fråga att i marknadsföringslagen

ta in regler med särskilda krav på marknadsföring av vissa närmare angivna varor och tjänster. I likhet med vad utskottet fann våren 2002 kan ett liknande synsätt anläggas när det gäller kraven på särskilda regler om marknadsföring riktad till barn och inom skolväsendet. Utskottet är således inte berett att ta initiativ till en utredning av frågan. Till saken hör även att motionsspörsmålen innefattas i de pågående övervägandena inom EU med anledning av kommissionens grönbok om det framtida konsumentskyddet inom EU och det förslag till direktiv om säljfrämjande åtgärder som kommissionen överlämnade i oktober 2001. Utskottet förutsätter att regeringen inom ramen för detta arbete med kraft verkar för ett fullgott skydd för barn och ungdom i marknadsföringssammanhang. Därutöver bör erinras om att det inte ankommer på lagutskottet att göra några uttalanden huruvida sponsring och marknadsföring över huvud taget skall få förekomma i skolan.

Med det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motionerna L240, L304, L331 och L343.

Marknadsföring av finansiella tjänster

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå en motion med krav på åtgärder mot brister i marknadsföringen av finansiella tjänster. Utskottet anser att det inte föreligger någon motsättning mellan motionärerna och regeringen i frågan och förutsätter att regeringen noga följer utvecklingen på marknaden och vidtar erforderliga åtgärder.

Bakgrund

Bestämmelser om marknadsföring av finansiella tjänster finns i bl.a. konsumentkreditlagen (1992:830). Lagen, som är tvingande till konsumentens förmån, gäller i princip alla konsumentkrediter och innebär en skyldighet för näringsidkaren att iaktta god kreditgivningssed i förhållande till konsumenten och tillvarata dennes intressen med tillbörlig omsorg. Begreppet god kreditgivningssed innefattar en skyldighet för näringsidkaren att visa återhållsamhet och måttfullhet i sin marknadsföring. Informationen om krediten skall också vara saklig, korrekt och fullständig. Närmare riktlinjer angående uttolkningen av begreppet god kreditgivningssed finns bl.a. i Konsumentverkets riktlinjer för tillämpning av konsumentkreditlagen (KOVFS 2001:4).

Bestämmelser om konsumentkrediter på EU-nivå finns bl.a. i rådets direktiv 87/102/EEG om tillnärmning av medlemsstaternas lagar och andra författningar rörande konsumentkrediter, det s.k. konsumentkreditdirektivet. I sammanhanget bör även nämnas att Europaparlamentet och rådet sommaren 2002 antagit direktiv 2002/65/EG om distansförsäljning av finansiella tjänster till konsumenter. I direktivet finns regler om vilken information som skall lämnas innan ett distansavtal om en finansiell tjänst ingås, konsumentens ångerrätt och marknadsföring av finansiella tjänster.

Pågående lagstiftningsarbete

Kommissionen överlämnade i september 2002 ett förslag till nytt konsumentkreditdirektiv, KOM(2002)443. Direktivförslaget innehåller bl.a. ett förbud mot ingående av kreditavtal vid hemförsäljning och regler om marknadsföring av krediter. Vidare pågår arbete inom Regeringskansliet med ett lagförslag som syftar till att genomföra det nyligen beslutade direktivet om distansförsäljning av finansiella tjänster. Nämnas bör även att regeringen till hösten 2003 har aviserat en proposition med förslag till lag om ansvar vid finansiell rådgivning till konsumenter.

Motionen

I motion L306 av Ulla Wester m.fl. (s) hävdas att det förekommer brister vid marknadsföring av lån till konsumenter och att marknadsföringen, i likhet med vad som var fallet på 1980-talet, åter balanserar på gränsen till det tillåtna. Bland annat kritiseras förekomsten av bostadslån på upp till hela värdet av bostaden. Enligt motionärerna är det inte bara utländska finansinstitut som driver på den negativa utvecklingen utan, även storbankerna tangerar att bryta mot tillsynsmyndigheternas allmänna råd och föreskrifter vid marknadsföring av krediter. Det är, menar motionärerna, uppenbart att gällande regelverk och frivilliga branschöverenskommelser inte uppfyller kraven på konsumentskydd och i motionen begärs ett tillkännagivande om nödvändigheten av att ur ett konsumentperspektiv noga följa och åtgärda pågående uppluckring av praxis av gällande regelverk vid marknadsföring av finansiella tjänster.

Utskottets ställningstagande

Ett av de nationella målen för konsumentpolitiken som riksdagen lagt fast är att konsumenterna skall ha goda möjligheter att utnyttja sina ekonomiska och andra resurser effektivt, det s.k. hushållningsmålet. Vidare har regeringen som delmål inom bl.a. hushållningsmålet angivit att konsumentskyddet bör förstärkas på de finansiella områdena där konsumenternas behov inte är tillräckligt tillgodosedda, exempelvis vid distansförsäljning av finansiella tjänster. Inriktningen på regeringens arbete ligger således väl i linje med motionskraven.

Som redovisats inledningsvis pågår också arbete, såväl nationellt som på EU-nivå, som knyter an nära till motionsspörsmålen. Utskottet förutsätter att regeringen, i linje med gällande konsumentpolitiska riktlinjer inom ramen för detta arbete verkar för ett stärkt konsumentskydd. Något tillkännagivande därom eller annan åtgärd från riksdagens sida kan inte anses erforderligt. Utskottet har inte underlag att bedöma riktigheten i de påståenden som görs i motionen om olika problem och brister på marknaden för finansiella tjänster, men förutsätter att regeringen noga följer utvecklingen på området och vidtar de åtgärder som kan anses erforderliga.

Med det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motion L306.

Skuldfällor

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå ett motionsyrkande med krav på åtgärder mot skuldfällor. Utskottet hänvisar till pågående utredningsarbete. *Jämför reservation 11 (fp).*

Bakgrund

I samband med avregleringar av finansmarknaden i mitten av 1980-talet ökade bankernas möjligheter att ge lån utan säkerhet. Under vissa perioder ledde detta till att många konsumenter under 1980- och 1990-talen skaffade sig oöverlagda och dyra krediter som undergrävde hushållsekonomin.

Genom skuldsaneringslagen (1994:334), som trädde i kraft den 1 juli 1994, infördes möjligheter för fysiska personer att under vissa förutsättningar helt eller delvis befrias från en övermäktig skuldbörda (prop. 1993/94:123, bet. LU26, rskr. 303). Som allmänna villkor för en skuldsanering är att gäldenären är insolvent och så skuldsatt att han eller hon inte inom överskådlig tid kan betala sina skulder. Därtill kommer att det vid en allmän bedömning skall vara skäligt att bevilja skuldsanering.

Pågående arbete

Ett av de delmål som regeringen angivit inom ramen för inflytandemålet är att konsumenterna skall ges en starkare ställning på de finansiella marknaderna. Inom ramen för detta delmål gav regeringen hösten 2001 Konsumentverket i uppdrag att närmare analysera orsakerna till skuldfällor och att föreslå lämpliga åtgärder för att begränsa problemet. Uppdraget skall redovisas senast i juli 2003.

I sammanhanget bör även erinras om att regeringen i november 2002 givit en särskild utredare i uppdrag att utvärdera och göra en översyn av skuldsaneringslagen. Enligt direktiven (dir. 2002:139) skall utvärderingen i första hand avse förfarandet i skuldsaneringsärenden. Utifrån utvärderingen skall utredaren bedöma om det nuvarande systemet för skuldsanering är ändamålsenligt utifrån lagens syften eller om systemet bör ändras i grunden. Utredaren är fri att ta upp även andra frågor om skuldsanering om det bedöms motiverat. Uppdraget skall redovisas senast den 31 december 2003.

Motionen

I motion L319 vill Lars Leijonborg m.fl. (fp) uppmärksamma situationen för långvarigt arbetslösa personer med stora skulder som erhåller arbete. Om kronofogden omedelbart därefter kräver återbetalning av skulderna sänds dessa personer, anförs det i motionen, på nytt tillbaka i arbetslöshet. Kontentan kan, enligt motionärerna, bli att det inte lönar sig att ta ett arbete och att arbetslöshet är att föredra. Konsumentverket bör, enligt motionärernas mening, ta upp frågan i en kontinuerlig diskussion med de exekutiva myndighet-

erna, etablera ett arbetssamtal som leder till en rationell, dvs. mjukare och lindrigare utformning av återbetalningsreglerna för långtidsarbetslösa med stora skulder. I motionen begärs ett tillkännagivande i enlighet med det anförda (yrkande 18).

Utskottets ställningstagande

Enligt utskottets uppfattning pekar motionärerna på en angelägen och tankeväckande frågeställning. Resultatet av det pågående arbetet inom dels Konsumentverket angående skuldfällor, dels utvärderingen av skuldsaneringslagen bör dock först avvaktas innan utskottet är berett att överväga någon åtgärd från riksdagens sida med anledning av motion L319 yrkande 18. Motionsyrkandet bör således avslås.

Märkning av varor som testats på djur

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden med krav på införande av obligatorisk märkning av produkter som testats på djur. Utskottet hänvisar dels till att frågan utretts tidigare och därvid förkastats, dels till nyligen beslutad EU-lagstiftning på området. *Jämför reservation 12 (v)*

Bakgrund

Frågan om införande av obligatorisk märkning av varor som testats på djur, företrädesvis kosmetiska och hygieniska produkter, har uppmärksammats i olika tidigare sammanhang. Med anledning av ett uttalande från riksdagens sida våren 1988 i betänkandet JoU 1987/88:22 gav regeringen Konsumentverket i uppdrag att utreda hur ett system för märkning av kosmetiska produkter med uppgift om genomfört test av produkten på djur skulle kunna utformas. I uppdraget låg även att redovisa hur en sådan märkning skulle förhålla sig till Sveriges handelspolitiska förpliktelser. Konsumentverket redovisade sitt uppdrag i december 1990 i promemorian Märkning av kosmetiska produkter med uppgift om djurtest (dnr 90/K2754). I promemorian pekade verket på en rad problem som var förenade med inrättandet av ett sådant märkningssystem och fann sammanfattningvis att det varken var lämpligt eller rättsligt genomförbart att ålägga företagen en sådan informationsplikt. I stället föreslog verket att en allmän information, som på ett klart och kortfattat sätt belyste frågan om djurtester av kosmetiska och hygieniska produkter, skulle tillhandahållas konsumenterna i detaljhandeln.

Bestämmelser på EU-nivå om kosmetiska produkter finns i rådets direktiv 76/768/EEG av den 27 juli 1976 om tillnärmning av medlemsländernas lagstiftning om kosmetiska produkter, det s.k. kosmetikadirektivet. Europaparlamentet och rådet beslutade i januari 2003 ändringar i direktivet som bl.a.

innebär att test- och marknadsföringsförbud införs och träder i kraft så snart alternativa metoder är tillgängliga, dock senast sex år efter direktivets ikraftträdande. Vidare innebär ändringarna att riktlinjer skall utarbetas för den information som får ges på produkterna om att inga djurtester har utförts.

Motionerna

I motion L221 av Sven-Erik Sjöstrand m.fl. (v) påpekas att det i dag finns både internationella och nationella system för märkning av produkter som inte testats på djur. Motionärerna anser att det är de produkter som testats på djur som i stället borde märkas så att konsumenterna ges en möjlighet att välja bort dessa. I motionen begärs ett tillkännagivande som går ut på att regeringen skall ta initiativ till en utredning av möjligheterna att införa en sådan märkning.

Birgitta Ohlson (fp) anför i motion MJ316 att en av de bästa vägarna att begränsa djurförsök är att underlätta för konsumenterna att kunna ta ställning till om de vill köpa produkter som testats på djur eller med hjälp av alternativa metoder. I dag är det dock, menar motionären, svårt att göra sådana medvetna val eftersom det sällan anges på produkterna om de testats på djur eller ej. Motionären begär ett tillkännagivande om att det skall införas en obligatorisk märkning av djurtestade produkter (yrkande 9).

Utskottets ställningstagande

Som redovisats i det föregående har frågan om införande av obligatorisk märkning av varor som testats på djur redan utretts och därvid avvisats. Vidare har nu, efter ett långdraget förhandlingsarbete, beslutats ändringar i gemenskapslagstiftningen som innebär både förbud mot djurtester och saluföring av varor som testats på djur.

Mot bakgrund av vad som nu har anförts finner utskottet inte skäl att ta initiativ till en förnyad utredning av frågan om det bör införas en obligatorisk märkning av djurtestade varor. Motionerna L221 och MJ316 yrkande 9 bör därför avslås.

S.k. smajlmärkning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå ett motionsyrkande som går ut på att det skall införas s.k. smajlmärkning av restauranger och livsmedelsaffärer.

Jämför reservation 13 (fp).

Motionen

I motion L319 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) föreslås att det enligt dansk modell skall införas en s.k. smajlmärkning. Det föreslagna systemet skall vara utformat på så sätt att livsmedelsbutiker och restauranger som följer alla

regler för att hålla livsmedlen i gott skick får sätta upp ett särskilt märke som skall vara väl synligt. Härigenom ges konsumenterna, enligt motionärerna, en utmärkt och lättbegriplig information om det hygieniska tillståndet i restaurangen eller butiken (yrkande 10).

Utskottets ställningstagande

Utskottet har givetvis ingen annan uppfattning än motionärerna vad gäller vikten av en god livsmedelshygien i restauranger och livsmedelsaffärer. Som motionärerna själva antyder torde dock den föreslagna märkningsordningen kräva stora resurser från kontrollerande myndigheter, resurser som sannolikt skulle kunna användas på ett mer effektivt sätt inom tillsynsverksamheten i livsmedelsbranschen. Utskottet är inte berett att ställa sig bakom motionärernas förslag och anser därför att motion L319 yrkande 10 skall avslås.

Nätverksförsäljning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden med krav på införande av lagstiftning om nätverksförsäljning. Utskottet anser att pågående överväganden inom EU bör avvaktas. *Jämför reservation 14 (kd).*

Bakgrund

Med nätverksförsäljning, eller multi level marketing (MLM), avses ett sätt att organisera direktförsäljning av varor och tjänster som innebär att distributionen sker genom ett nätverk av direktsäljare. Från nätverksförsäljning bör skiljas s.k. pyramidspel, som är förbjudna enligt lotterilagen (1994:1000).

I Sverige finns inte någon särskild lagstiftning som gäller förhållandet mellan olika nivåer av direktsäljare och företag. I förhållandet mellan säljare och konsument gäller dock, vid sidan av den generella konsumenträttsliga lagstiftningen, lagen (2000:274) om distansavtal och hemförsäljning.

Inom Europafederationen för direkthandelsföreningar (FEDSA) har fastställts etiska regler för direktförsäljning till konsumenter. I dessa finns bl.a. regler om direktsäljarens uppträdande mot konsumenter, ånger- och returrätt och garantier. FEDSA har även fastställt etiska regler vad gäller förhållandet mellan direktsäljare och företag, mellan olika direktsäljare och mellan olika företag. Dessa regler innehåller bl.a. bestämmelser om information, avgifter och upphörande av avtal.

Motionen

I motion L245 av Ragnwi Marcelind (kd) argumenteras för införande av särskild lagstiftning om nätverksförsäljning. Enligt motionären bör en nationell lagstiftning antas innan lagstiftning kommer till stånd på EU-nivå. På så sätt kan, anför motionären, Sverige ha en egen uppfattning och lagstiftning att

föra fram i förhandlingsarbetet. Motionären anger i motionen ett antal närmare beskrivna kriterier som bör beaktas i en sådan lagstiftning, bl.a. att en distributör skall kunna avsluta ett avtalsförhållande utan uppsägningstid, att gränsen mellan kund och säljare i ett multi level marketing-företag definieras, att ångerfrist och returrätt säkerställs och att det skall finnas en skyldighet för företagen att upprätta garantifonder för att säkerställa infriandet av ekonomiska åtaganden vid en eventuell konkurs. Motionären framhåller vikten av att den i motionen förespråkade lagstiftningen harmoniserar med såväl gällande som framtida lagstiftning på EU-nivå. I motionen begärs ett tillkännagivande om vad som anförts om dels behovet av regelverk för nätverksförsäljning (yrkande 1), dels att en sådan lagstiftning bör ta hänsyn till de i motionen redovisade kriterierna (yrkande 2).

Pågående arbete

Som redovisas i motionen har frågor kring nätverksförsäljning uppmärksamats under senare år bl.a. på EU-nivå. Sålunda påbörjades år 1998 inom kommissionen en revidering av rådets direktiv 85/577/EEG av den 20 december 1985 för att skydda konsumenten i de fall då avtal ingås utanför fasta affärslokaler, det s.k. hemförsäljningsdirektivet. Som ett led i detta arbete lades i november 1999 fram rapporten Door to door selling – Pyramid selling – Multi level marketing. I rapporten diskuteras bl.a. huruvida hemförsäljningsdirektivet bör samordnas med distansavtalsdirektivet och om det bör införas särskilda regler i hemförsäljningsdirektivet om nätverksförsäljning. Under revideringsarbetet har förts fram förslag som går ut på att direktivets tillämpningsområde skall utvidgas så att det inte bara omfattar konsumenter, utan även direktsäljare, och att det skall införas regler till skydd för en direktsäljare i förhållande till nätverksförsäljningsföretaget.

Nätverksförsäljning togs även upp i kommissionens grönbok om det framtida konsumentskyddet inom EU som ett exempel på ett område där regleringen i hög grad växlar mellan medlemsstaterna vilket, enligt grönboken, negativt påverkar möjligheterna att bedriva gränsöverskridande nätverksförsäljning.

Utskottets ställningstagande

Utskottet är inte berett att förorda något uttalande från riksdagens sida vad gäller behovet och utformningen av den i motionen förespråkade lagstiftningen. I likhet med vad utskottet fann våren 2002 vid behandlingen av en motsvarande motion i sitt av riksdagen godkända betänkande 2001/02:LU16 bör resultatet av övervägandena inom kommissionen med anledning av grönboken om det framtida konsumentskyddet och översynen av hemförsäljningsdirektivet i stället avvaktas. Riksdagen bör således avslå motion L245.

Fakturaskojeri

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden med krav på åtgärder för att motverka s.k. fakturaskojeri. Utskottet hänvisar i huvudsak till tidigare ställningstaganden från riksdagens sida och pågående arbete.

Bakgrund

Med fakturaskojeri avses en form av negativ säljmetod eller negativ avtalsbindning som går ut på att skapa en oriktig föreställning om att bindande avtal kommit till stånd. En annan form är att näringsidkare sänder fakturor som varken motsvarar en levererad tjänst eller vara. Bestämmelser om fakturaskojeri infördes i marknadsföringslagen år 1996 (prop. 1995/96:81, bet. LU14, rskr. 92). Enligt 12 § är det förbjudet för näringsidkare att tillstålla någon fakturor, inbetalningsavier eller liknande meddelanden avseende produkter som inte har beställts. Överträdelse av bestämmelsen kan föranleda marknadsstörningsavgift enligt marknadsföringslagen. Förfarandet kan också vara straffbart enligt brottbalkens bestämmelser om bedrägeri.

Motion

I motion L210 av Barbro Feltzing (mp) anförs att fakturaskojeriet omsätter stora summor och utgör ett stort problem för näringslivet, inte minst för små nystartade företag. Ett sätt att komma till rätta med problemet vore att ge Konsumentombudsmannen rätt att meddela näringsförbud vid grova åsidosättanden av den marknadsrättsliga lagstiftningen. Motionären anser också att regeringen bör låta utreda om det behövs ändringar i den civilrättsliga lagstiftningen för att motverka förekomsten av fakturaskojeri. I motionen begärs tillkännagivanden i enlighet med det anförda (yrkandena 2 och 3).

Utskottets ställningstagande

Utskottet delar motionärens uppfattning att fakturaskojeri är ett allvarligt problem för näringslivet som bör bekämpas med kraft. Utskottet kan dock inte se att regeringen skulle vara av annan uppfattning i frågan. Sålunda har justitieministern i ett skriftligt frågesvar den 22 januari 2003 anförat att det torde vara svårt att genom ändringar i strafflagstiftningen kunna öka möjligheterna att komma åt fakturaskojeri, men framhållit att det inom polisväsendet bedrivs ett omfattande arbete för att förebygga och bekämpa bluffakturering (svar på fråga 2002/03:384). Främst sker detta inom Rikskriminalen där man kartlägger och analyserar fall som uppdagas i landet. Av frågesvaret framgår också att Rikskriminalen, med hjälp av organisationen Svenskt Näringsliv, inrättat en särskild databas för ändamålet. Inom ramen för samarbetet med Svenskt Näringsliv gör Rikskriminalen också besök på företag runt om i landet för att informera om problemet med bluffakturor och vilka skyddsåtgärder som kan vidtas hos företagen. Vidare har Riksåklagaren, enligt fråge-

svaret, meddelat föreskrifter om samordning av brottmålsärenden, vilket innebär att flera brottsmisstankar mot en person skall handläggas i samma ärende vilket i sin tur har stor betydelse för utredningarna då det, i fråga om fakturaskojeri, ofta rör sig om flera anmälningar som är spridda över landet. Enligt justitieministern torde det vara av särskilt stor betydelse för att motverka förekomsten av den här typen av bedrägerier att utveckla det brottsförebyggande arbetet. Genom att företag och andra utvecklar och förbättrar den interna kontrollen av inkommande fakturor bör de således kunna skaffa sig ett effektivt skydd mot bluffakturor. De insatser som görs av branschorganisationerna och företagen själva har därför, anför det slutligen, stor betydelse för möjligheterna att komma till rätta med problemen.

Enligt utskottets uppfattning torde problemet med fakturaskojeri inte i första hand kunna lösas genom ändringar i den civilrättsliga lagstiftningen. Motionärens förslag att ge Konsumentombudsmannen rätt att meddela näringsförbud har vidare övervägts tidigare och därvid avvisats, senast i det av riksdagen godkända betänkande 2001/02:LU19. Det saknas skäl för att nu göra annan bedömning i den frågan. Snarare synes lösningen närmast stå att finna i en kombination av dels effektivt polis- och åklagararbete, dels olika slags förebyggande egenåtgärder inom näringslivet. Som framgår av frågesvaret pågår också arbete med den inriktningen. Utskottet ser mot den nu angivna bakgrunden inte skäl för riksdagen att i dag ta något initiativ i motionsspörsmålet. Däremot förutsätter utskottet att regeringen noga följer utvecklingen på området och vidtar de ytterligare åtgärder som visar sig nödvändiga för att stävja problemet med fakturaskojeri.

Med det anförda föreslår utskottet att riksdagen skall avslå motion L210 yrkandena 2 och 3.

Resegarantilagen

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden med krav på dels en utvidgning av resegarantilagens tillämpningsområde, dels en utredning av den framtida finansieringen av resegarantisystemet. Utskottet hänvisar till pågående arbete och riksdagens tidigare ställningstaganden. *Jämför reservation 15 (m, fp, kd, c).*

Bakgrund

Den första resegarantilagstiftningen, lagen den 9 juni 1967 om ställande av säkerhet vid sällskapsresa till utlandet, trädde i kraft den 1 juli 1967 (prop. 1967:106, 3LU42, rskr. 295). Lagen ersattes den 1 juli 1972 av den nu gällande resegarantilagen (1972:204) (prop. 1972:92, bet. NU 30, rskr. 193).

Resegarantilagen har till syfte att ge konsumenter på reseområdet ett skydd mot förluster som en researrangörs betalningsinställelse eller betalningsoförmåga kan medföra. För att åstadkomma detta skydd skall de företag som

anordnar eller förmedlar resor som omfattas av resegarantilagen ställa säkerhet för sin verksamhet. Om inte Kammarkollegiet medger annat skall säkerheten bestå av en betalningsutfästelse, utfärdad av bank eller försäkringsbolag, som fullgörs vid anfordran. Säkerheten skall vid varje tillfälle motsvara ett reseföretags totala ekonomiska åtaganden gentemot resenären. Varje företag svarar således för sig självt. Säkerhet får tas i anspråk för att betala tillbaka pengar som betalats för en resa som omfattas av garanti enligt lagen och som blir inställd eller av annan anledning inte blir av. När det gäller resor som har påbörjats men inte slutförts får säkerheten tas i anspråk för resenärens uppehälle under resan, återresa och skälig ersättning för de förmåner resenären gått miste om genom att resan avkortats.

De resor som omfattas av resegarantilagen är paketresor enligt lagen (1992:1627) om paketresor. För att utgöra en paketresa måste ett arrangemang innehålla minst två av följande moment, nämligen 1) transport, 2) inkvartering eller 3) en annan turisttjänst som utgör en väsentlig del av arrangemanget, men som inte är direkt knutet till transport eller inkvartering. Som ytterligare villkor gäller att arrangemanget skall vara minst 24 timmar eller inbegripa övernattnings samt att arrangemanget säljs eller marknadsförs till ett gemensamt pris.

Genom en ändring i resegarantilagen, som trädde i kraft den 1 januari 2003 (prop. 2001/02:138, bet. LU24), utvidgades skyldigheten att ställa säkerhet till att, utöver paketresor, omfatta även den som annat än tillfälligtvis säljer eller marknadsför dels resor som består av separata transport- och inkvarteringstjänster som sammantagna uppvisar väsentlig likhet med en paketresa, dels resor som består av transporter och utbildningsvistelser med inkvartering i form av boende i en värdfamilj, även om inkvarteringen är kostnadsfri.

Lagstiftning på EU-nivå

Resegarantilagen och paketreselagen genomför i svensk rätt rådets direktiv 90/314/EEG av den 13 juni 1990 om paketresor, semesterpaket och andra paketarrangemang, det s.k. paketresedirektivet. Bestämmelser om ställande av säkerhet finns i artikel 7, där det föreskrivs att den arrangör eller återförsäljare som är part i avtalet skall visa att han, i händelse av obestånd, har tillräcklig säkerhet för återbetalning av erlagda belopp och hemtransport av konsumenten. Som framgår ger artikeln inte några direkta anvisningar om vilka medel den nationella lagstiftaren skall använda för att vid genomförandet av direktivet uppnå det konsumentskydd som direktivet föreskriver. Runt om i Europa har också vitt skilda tillvägagångssätt använts för att genomföra direktivet i denna del. Det går att urskilja fyra i grunden olikartade metoder, nämligen *säkerhetskonstruktionen*, som innebär att resenärens anspråk tillgodoses genom utnyttjande av individuella betalningsutfästelser, *fondkonstruktionen*, där resenärens anspråk hanteras av en obligatorisk eller frivillig fond som är kollektivt finansierad av reseföretagen, *försäkringskonstruktionen*, som innebär att resenärens anspråk hanteras av den som har meddelat en försäkring eller liknande arrangemang till förmån för resenärerna och slutligen *förval-*

tarkonstruktionen, vilken går ut på att resenärernas anspråk tillgodoses genom utnyttjande av penningmedel som resenärerna har deponerat hos tredje man. Inom de nationella garantisystemen förekommer ofta flera konstruktioner samtidigt. I Danmark och Norge tillämpas en fondlösning medan lagstiftningen i Finland, Sverige och Island bygger på säkerhetskonstruktionen.

Motioner

I motion L263 av Krister Örnfjäder (s) anförs – med utgångspunkt i ett konkret fall sommaren 2002 då ett stort antal flygresenärer blev strandsatta utomlands – att resegarantilagens tillämpningsområde bör utvidgas så att den även omfattar resenärer som endast bokar flygstolar och ordnar boende på egen hand. Motionären begär ett tillkännagivande om behovet av en modernisering av resegarantilagen.

Ana Maria Narti m.fl. (fp, m, kd, c, mp) tar i motion L327 upp frågan om finansieringen av resegarantisystemet. Enligt motionärerna är det nuvarande resegarantisystemet väl anpassat till konsumenternas, de stora researrangörernas och bankernas villkor samtidigt som det lägger omotiverat tunga bördor på småföretag inom resebranschen. De små företagen måste, anförs det i motionen, betala högre avgifter för ställande av säkerheten än vad de stora företagen behöver. Småföretagare tvingas således ofta, hävdas det, att ta banklån för att finansiera säkerheten för bankernas åtaganden, eftersom sådana arrangörer saknar tillräckligt med förskottsinsbetalda kundmedel. Lånen tas i flera fall upp till oförmånliga villkor mot säkerhet i personlig borgen eller inteckning i fast egendom, vilket innebär stora risker för småföretagarna. Motionärerna anser att detta snedvrider konkurrensen, försvårar nyetableringar och får negativa konsekvenser även för konsumenterna genom högre priser och sämre utbud. I motionen framhålls att det förekommer fondlösningar i andra länder, och motionärerna begär ett tillkännagivande om att regeringen omgående skall låta utreda finansieringen av resegarantisystemet och att de små företagens villkor därvid särskilt skall beaktas.

Ett motsvarande motionsyrkande med samma argumentation framförs i motion L311 av Yvonne Andersson (kd).

Utskottets ställningstagande

Vad först gäller frågan om resegarantilagens tillämpningsområde som tas upp i motion L263 kan utskottet konstatera att skyldigheten att ställa säkerhet nyligen har utvidgats till att i vissa fall även omfatta försäljning av separata transport- och inkvarteringstjänster. Utskottet kan också konstatera att motionsspörsmålet uppmärksammats av Luftfartsverket i rapporten 2002:10 ”Flygbolag” som inte flyger. I rapporten diskuteras olika sätt att stärka skyddet för resenärer som bokar flygbiljetter hos s.k. flygreseorganisatörer, bl.a. ökade krav på information och licensiering av de aktuella företagen. Enligt vad utskottet har erfarit bereds rapporten för närvarande vidare inom Luftfartsverket med inriktningen att det skall tas fram författningsförslag.

I sammanhanget bör också erinras om att kommissionen i den konsumentpolitiska strategi som beslutades i juli 2002 särskilt angivit att man avser att lägga fram ett förslag till ändrat paketresedirektiv under år 2003 eller 2004. Syftet med förslaget skall vara att stärka konsumentskyddet på området.

Utskottet finner mot den nu angivna bakgrunden inte skäl för riksdagen att nu vidta någon åtgärd med anledning av motion L263, som därför bör avslås.

När det sedan gäller utformningen av resegarantisystemet erinrar utskottet om att denna fråga har varit föremål för överväganden i flera olika tidigare sammanhang. Sålunda övervägdes garantisystemets utformning våren 1996 i proposition 1995/96:182 Stärkt konsumentskydd i resegarantilagen. Regeringen hade då att ta ställning till ett förslag till fondkonstruktion som hade utarbetats inom Civildepartementet. I den då aktuella propositionen konstaterade regeringen att det fanns skäl såväl för som mot den föreslagna fondlösningen. Vid en avvägning av de synpunkter som framkommit i ärendet stannade regeringen till slut för att inte föreslå någon ändring av systemet. Regeringen förklarade dock att man avsåg att följa utvecklingen inom resebranschen och att man var beredd att på nytt överväga garantisystemet om det behövdes.

Sådana överväganden kom till stånd inom ramen för Resegarantilagsutredningens arbete. Uppdraget redovisades i december 1999 i betänkandet (SOU 1999:140) Ett nytt resegarantisystem. Utredningen analyserade det nuvarande systemet, övervägade alternativa lösningar och kom fram till att den gällande säkerhetskonstruktionen även fortsättningsvis borde vara huvudalternativet. Utredningen pekade i det sammanhanget på vissa problem som var förknippade med en fondlösning, bl.a. risken för att fonden snabbt töms på medel vid ett stort reseföretags konkurs och att en fond torde komma att innebära ett ökat ekonomiskt åtagande för staten.

Utredningens förslag behandlades av regeringen våren 2002 i proposition 2001/02:138 Utökad resegaranti för konsumenter. Enligt regeringens uppfattning hade det inte framkommit någon omständighet som utgjorde skäl för att lägga fram något förslag till ändring av garantisystemet.

I samband med riksdagsbehandlingen av propositionen framfördes kritik från flera organisationer för mindre företag inom resebranschen mot den nuvarande utformningen av resegarantisystemet. Utskottet konstaterade i sitt av riksdagen godkända betänkande 2001/02:LU24 att de framförda synpunkterna låg utanför det då aktuella lagstiftningsärendet, varför dessa mer principiella och övergripande frågor inte kunde bli föremål för närmare överväganden. Utskottet utgick dock från att regeringen i ett kommande uppföljnings- och utvärderingsarbete rörande de då aktuella lagändringarna skulle beakta den framförda kritiken och synpunkterna, särskilt i frågan om nuvarande resegarantisystem skulle missgynna de mindre researrangörerna.

Utskottet vidhåller denna uppfattning och förutsätter att uppföljnings- och utvärderingsarbetet kommer till stånd utan något formellt tillkännagivande från riksdagens sida. Med det anförda föreslår utskottet att motionerna L311 och L327 avslås.

Barnhjälm

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå en motion i vilken begärs åtgärder från riksdagens sida i syfte att prioritera forskning om säkra barnhjälm.

Bakgrund

Enligt den standardiseringsmetod som infördes i mitten av 1980-talet inom EG fastställs bindande, relativt allmänt hållna säkerhetskrav på en produkt i ett direktiv. De tekniska specifikationerna, vilka skall säkerställa att produkterna uppfyller direktivets säkerhetskrav, utarbetas sedan av europeiska standardiseringsorgan, exempelvis CEN. En standard har visserligen formen av en frivillig överenskommelse, men får den rättsverkan att produkter som har utformats enligt standarden förutsätts uppfylla säkerhetskraven.

För småbarnshjälm gäller Europastandarden SS-EN 1080. Kännetecknande för denna standard är att hakbandet, som är grönfärgat, har en automatisk utlösningssystem. För andra hjälm gäller standarden SS-EN 1078. På dessa hjälm får, enligt standarden, inte finnas någon utlösningssystem.

I de råd som Konsumentverket har publicerat inför köp av cykelhjälm till barn anges bl.a. att småbarnshjälmen är det bästa skyddet för små barn, i varje fall upp till sju års ålder, men även för något äldre barn.

Motion

I motion L264 av Marina Pettersson och Christina Nenes (båda s) anføres att det har inträffat många tragiska hängningsolyckor då barn fastnat i något med hjälmen vid lek och hakbandet inte löst ut. Motionärerna anser att regeringen bör vidta åtgärder för att forskning med den inriktningen att samma barnhjälm skall skydda vid fallolyckor, trafikolyckor och hängningsolyckor prioriteras. I motionen begärs ett tillkännagivande i enlighet med det anförda.

Utskottets ställningstagande

Utskottet behandlade våren 2002 i sitt av riksdagen godkända betänkande 2001/02:LU16 en motion med krav på införande av ett förbud mot försäljning av barnhjälm utan utlösningssystem i hakbandet. Enligt utskottets mening torde ett sådant förbud inte vara förenligt med gemenskapsrätten. Utskottet kunde därför inte ställa sig bakom motionen, som avstyrktes. Däremot framhöll utskottet vikten av korrekt och tydlig information vid marknadsföring och försäljning av hjälm avsedda för barn och förutsatte att branschorganisationerna tog ett stort ansvar i detta avseende. Utskottet står alljämt fast vid denna uppfattning.

Utskottet har givetvis i och för sig inget att erinra mot motionärernas önskemål om forskning om säkra barnhjälm. Något särskilt uttalande därom

från riksdagens sida kan dock inte anses påkallat. Motion L264 bör därför avslås.

Konsumentinflytandet inom standardiseringen

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden som gäller konsumentinflytandet inom standardiseringen. Utskottet kan inte se att det föreligger några meningsmotsättningar mellan motionärerna och regeringen i frågan. Motionsspörsmålet har också aktualiserats på EU-nivå.

Bakgrund

Standardisering syftar till förenklingar och besparingar och innebär att företag och andra intressenter inom en bransch enar sig om gemensamma regler för hur en produkt skall vara utformad. Standarder kan bidra till såväl en lönsammare produktion och handel som ökad säkerhet och bättre skydd för hälsa och miljö. Arbetet med standardisering är i hög grad en internationell verksamhet.

På global nivå samordnas standardiseringen av bl.a. ISO (International Organization for Standardization) och IEC (International Electrotechnical Commission). På europeisk nivå samordnas verksamheten av bl.a. CEN (Comité Européen de Normalisation), Cenelec (Comité Européen de Normalisation Electrotechnique) och ETSI (European Telecommunications Standards Institute). Utmärkande för den internationella och europeiska standardiseringen är att deltagandet i det tekniska arbetet i huvudsak sker genom de nationella standardiseringsorganen och att beslut om en ny standard tas genom omröstning bland dessa organ.

År 1978 inrättades inom ISO en särskild kommitté för konsumentfrågor, Copolco. Kommitténs syfte är bl.a. att främja konsumentinflytandet i det nationella och internationella standardiseringsarbetet, att informera och utbildna och att vara ett forum för utbyte av erfarenheter i frågor som rör konsumenter och standardisering.

År 1985 beslutade man inom EG att införa en ny metod för att precisera de säkerhets- och miljökrav som produkter måste uppfylla för att fritt få säljas på hela EG-marknaden, The New Approach. Dessförinnan hade produktkrav fastställts i mycket detaljerade direktiv som beslutades med enhällighet enligt en tidsödande procedur. I produkt direktiv som utformas enligt den nya metoden anges i stället de väsentliga säkerhetskrav som ställs på produkten, medan utformningen av detaljreglerna överlämnas till de centrala europeiska standardiseringsorganen. Dessa standarder är visserligen frivilliga, men om en produkt tillverkas i enlighet med en standard presumeras produkten uppfylla direktivens säkerhetskrav. Standarder har därmed fått en central betydelse i gemenskapens produktsäkerhetsarbete.

År 1995 bildades ANEC (Association de Normalisation Européenne pour les Consommateurs) som bl.a. har till uppgift att koordinera konsumentinflytandet i standardiseringen på EU-nivå. ANEC består av företrädare för nationella konsumentorganisationer från medlems- och Efta-länderna samt några ansökarländer.

Motioner

I motion L272 av Ingegerd Saarinen (mp) aktualiseras olika aspekter vad gäller konsumentinflytandet inom standardiseringen. Motionären anser att konsumenternas intressen allt oftare blir överkörda i standardiseringssammanhang eftersom alla aktörer som kan betala får delta i processen. Det gör, hävdar motionären, att industrin kan mobilisera deltagare i kommittéerna och därmed blockera konsumentens krav, vilket leder till att säkerhetstänkandet alltmer hamnar i underläge i arbetet. En orsak till detta är, enligt vad som anförs i motionen, att både konsumentens sida i de flesta EU-länderna lider brist på resurser, såväl ekonomiskt som personellt. Inte heller de nationella myndigheterna har resurser att delta i arbetet på samma sätt som man gjort tidigare. En annan orsak till det bristande konsumentinflytandet är, menar motionären, att själva systemet gynnar industrin. I motionen begärs att regeringen skall ges i uppdrag att lägga fram förslag till ändringar i syfte att öka konsumentinflytandet i den internationella produktstandardiseringen (yrkande 1). Motionärerna yrkar även att regeringen skall ges i uppdrag att lägga fram förslag till ändringar för att åstadkomma fler möjligheter för konsumentrepresentanter i Sverige att delta i produktstandardiseringen (yrkande 2), att regeringen skall ges i uppdrag att lägga fram förslag för att förmå de nationella och internationella standardiseringsorganen att ta hänsyn till obalansen mellan olika parter i standardiseringen av varor och produkter (yrkande 3) samt att regeringen skall ges i uppdrag att lägga fram förslag till ändringar för att uppmärksamma kommissionen på obalanserna i partssammansättningen av standardiseringskommittéer (yrkande 4).

Ingegerd Saarinen (mp) för fram motsvarande synpunkter i motion N396 yrkande 36.

Utskottets ställningstagande

Motsvarande motionsyrkanden avstyrktes av utskottet i samband med att nu gällande konsumentpolitiska mål beslutades hösten 2001. Utskottet konstaterade därvid i sitt av riksdagen godkända betänkande 2001/02:LU2 att insikten om nödvändigheten av ett brett konsumentinflytande inom standardiseringsarbetet vuxit under senare år och att en rad åtgärder vidtagits i skilda sammanhang för att stärka konsumentinflytandet. I likhet med den uppfattning som regeringen gav uttryck för i den då aktuella propositionen ansåg utskottet att konsumentinflytandet likväl måste stärkas ytterligare på området. Utskottet förutsatte att regeringen noga skulle följa frågan och överväga vilka ytterligare insatser, utöver de som redovisats i propositionen, som borde komma till stånd för öka konsumentinflytandet. Någon motsättning mellan de då

aktuella motionskraven och regeringens inställning i frågan förelåg enligt utskottets mening inte, varför det saknades skäl för riksdagen att vidta någon åtgärd.

Frågan om konsumentinflytandet inom standardiseringen aktualiserades även vid behandlingen av regeringens skrivelse om mål och inriktning för det svenska arbetet med konsumentfrågor inom EU våren 2002. I skrivelsen framhöll regeringen att möjligheterna för konsumentföreträdare att delta i standardiseringsarbetet blivit en allt viktigare fråga. Eftersom utgångspunkten är att europeisk standardisering skall bedrivas genom de nationella organen bör, anförde regeringen vidare, konsumentorganisationernas medverkan i standardiseringsarbetet underlättas.

Utskottet konstaterade i sitt av riksdagen godkända betänkande 2001/02:LU28 att den principiella inställning som regeringen gav uttryck för i skrivelsen låg helt i linje med riksdagens ställningstagande hösten 2001.

I sammanhanget bör vidare nämnas att Nordiska ministerrådet i maj 2002 beslutat om en strategi för det fortsatta arbetet i fråga om konsumentinflytandet inom standardiseringen. Det övergripande målet för det nordiska arbetet skall, enligt strategin, vara att konsumenternas intressen i standardisering av varor och tjänster skall vara så starkt företrädda att det balanserar eventuellt motstående intressen på nationell, europeisk och internationell nivå.

Frågan om konsumentinflytandet har nyligen också aktualiserats på EU-nivå. I den strategi för konsumentpolitiken under åren 2002–2006 som kommissionen beslutat om sommaren 2002 konstateras att konsumenternas deltagande i det europeiska standardiseringsarbetet fortfarande inte är tillräckligt och att det inte kommer i närheten av tillverkarnas och andra ekonomiska intressenters dominerande ställning. Kommissionen avser därför, enligt vad som anförts i strategidokumentet, att undersöka hur man kan främja ett ökat konsumentinflytande i standardiseringsorganens arbete. Vidare anförts att kommissionen och medlemsstaterna bör samarbeta för att säkerställa lämplig samordning av verksamheten på EU-nivå och ett adekvat deltagande för konsumentrepresentanterna på nationell nivå.

Rådet behandlade strategin i en resolution den 2 december 2002 och uppmanade därvid kommissionen och medlemsstaterna att se till att konsumentintressena representeras i standardiseringsarbetet på relevanta områden, både på europeisk och nationell nivå.

Mot bakgrund av vad som nu har redovisats kan utskottet inte finna annat än att det föreligger ett brett stöd för ett stärkt konsumentinflytande inom standardiseringsarbetet. Utskottet förutsätter att regeringen aktivt arbetar vidare med frågan i linje med riksdagens tidigare ställningstaganden. Någon mer formell åtgärd från riksdagens sida är inte påkallad för närvarande, och utskottet föreslår att motionerna L272 och N396 yrkande 36 avslås.

Konsumentorganisationer

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå ett motionsyrkande som rör de frivilliga konsumentorganisationerna. Utskottet hänvisar till tidigare ställningstaganden från riksdagens sida.

Motion

I motion L336 av Christina Axelsson m.fl. (s) betonas vikten av att konsumenterna ges ett bättre inflytande och möjligheter att verkligen komma till tals genom sina ideella folkrörelseorganisationer. Dessa organisationer måste, enligt motionärerna, ges resurser att samlas och agera samt möjligheter att delta i det viktiga konsumentarbetet. I det femte konsumentpolitiska målet, kunskapsmålet, påtalas behovet av kunskap. För att genomföra detta mål krävs, hävdas i motionen, att frivilligorganisationernas resurser till medverkan tas till vara. Renodlade konsumentorganisationer bör således ges ökade möjligheter att delta. I motionen begärs ett tillkännagivande om behovet av frivilliga konsumentorganisationer.

Utskottets ställningstagande

Utskottet erinrar om att regeringen i den proposition med förslag till nationella mål för konsumentpolitiken som behandlades av utskottet hösten 2001 anförde att folkrörelsernas och övriga ideella organisationers deltagande i konsumentpolitiken är viktigt och önskvärt. Ett sådant deltagande tillför, anfördes vidare, kunskap och en nödvändig lokal förankring samt kan bidra till en livaktig dialog mellan medborgare och politiker eller myndigheter. Enligt regeringens uppfattning var det också viktigt att konsumenterna så långt som möjligt representeras av egna företrädare. I propositionen framhölls också att det är en viktig demokratisk fråga att de organisationer som arbetar med konsumentfrågorna också får möjlighet till inflytande och delaktighet i politikens utformning.

Mot bakgrund av vad som nu har redovisats kan utskottet inte finna annat än att motionärernas uppfattning ligger väl i linje med den inställning som regeringen givit uttryck för. Det saknas därför anledning för utskottet att ta initiativ till någon särskild åtgärd från riksdagens sida med anledning av motion L336. Motionen bör därför avslås.

Konsumentundervisning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå ett motionsyrkande som gäller vikten av kunskaper i privatekonomi och konsumenträtt. Utskottet hänvisar till tidigare ställningstaganden från riksdagens sida. *Jämför reservation 16 (m, c).*

Motion

Inger René m.fl. (m) framhåller i motion L247 att den bästa konsumentsatsningen är att ge barn och ungdomar ökade kunskaper i konsumentkunskap och privatekonomi. Motionärerna hänvisar till undersökningar som visar att konsumentfrågorna ofta har en otydlig roll i skolan och att den gränsöverskridande karaktären på frågorna ofta medför att området inte prioriteras. Vidare finns en omedvetenhet både i samhället och bland överskuldssatta hushåll om betydelsen av hushållsplanering och budgetering. Enligt motionärerna bör skolungdomar ges möjlighet att lära sig privatekonomi på ett konkret och praktiskt sätt i grundskolan. Privatekonomi bör också kunna vara ett möjligt tillvalsämne i gymnasieskolan. I motionen begärs ett tillkännagivande om vikten av konsumentkunskap (yrkande 2, delvis).

Utskottets ställningstagande

Ett motsvarande motionsyrkande avstyrktes av utskottet hösten 2001 i samband med att nu gällande mål för konsumentpolitiken beslutades. Utskottet anförde därvid i sitt av riksdagen godkända betänkande 2001/02:LU2 att såväl grundskolan som gymnasieskolan har en viktig roll att spela när det gäller att ge barn och ungdomar förutsättningar att agera på marknaden som självständiga, kunniga och starka konsumenter. Utskottet delade därför både motionärernas och regeringens uppfattning att konsumentundervisningen är viktig och att den bör utvecklas.

Liknande motionsyrkanden återkom våren 2002 vid behandlingen av regeringens skrivelse 2001/02:68 om konsumenterna och miljön. Utskottet kunde därvid inte se att det förelåg några väsentliga meningsmotsättningar mellan motionärerna och regeringen när det gäller synen på undervisning på konsumentområdet.

När nu utskottet på nytt har att pröva samma motionsfrågor vidhåller utskottet sitt tidigare ställningstagande. Detta innebär dock inget ställningstagande i fråga om vilka specifika ämnen som bör förekomma inom skolan, ett frågeställning som det inte ankommer på lagutskottet att bereda.

Med det anförda föreslår utskottet att riksdagen skall avslå motion L247 yrkande 2 i denna del.

Konsumentvägledning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden som rör lokal konsumentvägledning. Utskottet hänvisar till tidigare ställningstaganden från riksdagens sida. *Jämför reservationerna 17 (fp, v) och 18 (m, fp).*

Motioner

Enligt vad som anförs i motion L319 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) möter ekonomiskt svaga grupper i samhället, bl.a. ensamstående föräldrar och människor med otrygga arbetsförhållanden, ofta invandrare, nya svårigheter. Konsumentpolitiken bör, enligt motionärerna, uppmärksamma dessa förhållanden och erbjuda stöd till dessa hushåll. De grupper som har det svårast i samhället förfogar över svaga sociala och professionella nätverk och utvecklar inte i samma utsträckning som andra grupper vanan att regelbundet inhämta information och kunskap om sina egna rättigheter och skyldigheter. Detta leder, enligt motionärerna, till att de ofta faller i den bestående fattigdomens fälla. Många invandrare känner också, anförs det, en misstro mot det svenska samhället. I motionen begärs ett tillkännagivande om vikten av att konsumentvägledningen når ut till ekonomiskt svaga grupper i samhället (yrkande 17).

Lars Leijonborg m.fl. (fp) framhåller i motion L319 att det i Sverige, till skillnad från vad som är fallet i många andra länder, läggs stora belopp på myndigheter med uppgift att företräda konsumenterna, samtidigt som alltför blygsamma belopp anslås till fristående konsumentorganisationer. Alltför konsumenter blir medvetna och vill ta ett ökat eget ansvar, bl.a. i frågor som miljö och konsumtion och etisk konsumtion. Enligt motionärerna behövs därför ett organiserat, frivilligt engagemang bland konsumenterna. En större del av de resurser som i dag läggs på myndigheter och verk bör således i stället fördelas på det civila samhället. I motionen begärs ett tillkännagivande som går ut på att den frivilliga konsumentvägledningen bör stärkas (yrkande 21).

I motion L247 av Inger René m.fl. (m) anförs att konsumentvägledarnas kunskaper bygger på information från Konsumentverkets databaser. Dessa databaser bör öppnas och göras lättillgängliga för konsumenterna. Konsumenterna kan också, menar motionärerna, få information från Konsumentverket. På så sätt kan kommunerna spara resurser. I motionen begärs ett tillkännagivande i enlighet med det anförda (yrkande 2, delvis).

Utskottets ställningstagande

Frågor rörande lokal konsumentverksamhet har varit föremål för överväganden i anslutning till samtliga konsumentpolitiska beslut. De uttalanden som därvid gjorts innebär att kommunerna har en central roll i detta avseende och att den kommunala konsumentvägledningen bör stärkas. Då nu gällande mål

för den nationella konsumentpolitiken lades fast hösten 2001 delade utskottet, i sitt av riksdagen godkända betänkande 2001/02:LU2, regeringens bedömning att den kommunala konsumentvägledningen är nödvändig för konsumenterna och att det är viktigt att alla människor i Sverige har tillgång till sådan verksamhet. Utskottet framhöll vidare att den kommunala konsumentverksamheten har en central roll när det gäller konsumentpolitiken som en del av välfärdspolitiken.

Vad först gäller motion L319 yrkande 17 kan utskottet, mot bakgrund av vad som har redovisats i det föregående, inte finna att det föreligger någon avgörande motsättning mellan motionärernas uppfattning och regeringens inställning i frågan om vikten av att även ekonomiskt svaga grupper nås av konsumentvägledningen. Det saknas därför skäl för riksdagen att nu vidta någon åtgärd med anledning av motionsyrkandet, som därför bör avslås.

När det sedan gäller motionerna L247 yrkande 2 i denna del och L319 yrkande 21 har utskottet givetvis inget att erinra mot konsumentvägledning inom ramen för frivilliga organisationer eller att konsumenter ges möjlighet att skaffa information på egen hand. Någon meningsmotsättning mellan regeringen och motionärerna föreligger således inte. I den mån motionsyrkandena går ut på att det offentliga engagemanget på området skall minskas och ersättas av frivillig verksamhet kan utskottet dock inte ställa sig bakom yrkandena.

Med det anförda föreslår utskottet att motionerna L247 yrkande 2 i denna del och L319 yrkande 21 avslås.

Tvistlösning utom domstol

Utskottets förslag i korthet

Ett motionsyrkande som gäller tvistlösning utom domstol bör avslås. Pågående arbete på såväl nationell som internationell nivå ligger väl i linje med motionsönskemålen. *Jämför reservation 19 (m).*

Motion

I motion L247 av Inger René m.fl. (m) framhåller motionärerna vikten av genomtänkta modeller för tvistlösning på konsumentområdet. Motionärerna konstaterar att regeringen sedan år 1994 har infört allt större möjligheter att lösa konsumenttvister i domstol. Ett bättre alternativ vore, anför motionärerna, att anamma de moderna modeller för utomrättslig tvistlösning av konsumenttvister som utvecklats på senare år. I motionen begärs ett tillkännagivande som går ut på att framväxten av utomrättslig tvistlösning skall stimuleras (yrkande 10).

Utskottets ställningstagande

Utskottet har inte någon annan uppfattning än motionärerna vad gäller det angelägna i att skapa tvistlösningsmekanismer konsumenttvister. Inte minst gäller detta i gränsöverskridande tvister.

Frågan om alternativ tvistlösning har också uppmärksammats under senare år i olika sammahang. Inom EU har alltsedan mitten av 1980-talet pågått arbete för att lösa de problem som kan möta konsumenter när det gäller att hävda sin rätt vid gränsöverskridande handel. Bland dessa åtgärder kan nämnas upprättandet av de nätverk av tvistlösningsorgan från hela EU, EEJ-net och FIN-net som har inrättats. Under senare år har också inletts försök med tvistlösningmodeller på Internet.

I sammanhanget bör även nämnas att kommissionen i april 2002 överlämnade en grönbok om alternativa system för tvistlösning inom civil- och handelsrätten, KOM(2002)196. Syftet med grönboken är att inleda en bred diskussion bland medlemsstaterna och andra berörda parter om en rad olika juridiska spörsmål som gäller alternativ tvistlösning. Tanken är att grönboken och synpunkterna på dess innehåll skall ligga till grund för kommissionens politik på området under kommande, både vad gäller lagstiftning och operativa insatser.

Vidare anfördes i regeringens skrivelse om mål och inriktning för det svenska arbetet med konsumentfrågor i EU att Sverige bör stödja insatser på gemenskapsnivå- och internationell nivå för att underlätta för konsumenterna att få sin rätt prövad på ett enkelt, snabbt och billigt sätt i eller utanför domstol.

Mot bakgrund av vad som nu har redovisats kan utskottet inte finna att det är påkallat med någon riksdagens åtgärd med anledning av motion L247 yrkande 10, som därför bör avslås.

Reservationer

1. Mål och inriktning för konsumentpolitiken (punkt 1)

av Inger René (m), Jan Ertsborn (fp), Bertil Kjellberg (m), Martin Andreasson (fp) och Henrik von Sydow (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 1 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 1. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2002/03:L247 yrkande 1 och 2002/03:L319 yrkande 1.

Ställningstagande

Konsumentmakt och valfrihet är mål som bara kan tillgodoses inom ramen för marknadsekonomin. En väl fungerande marknad är den bästa förutsättningen för att tillgodose konsumenternas önskemål om bra produkter till låga priser med god service. Den enskilde individen skall kunna göra sitt val och tryggt kunna förlita sig på sin egen kunskap, sunda lagar och en lyhörd och ansvarstagande marknad som stöd. En konsumentpolitik byggd på ett ovanifrånperspektiv tar ifrån den enskilde konsumenten både inflytande och bestämmanderätt och minskar således den verkliga konsumentmakten. Att konkurrensutsätta totalreglerade delar av ekonomin är ett viktigt redskap för att stärka konsumentmakten, och konsumenternas ställning måste stärkas också vad gäller offentligt finansierade produkter och tjänster. Fritt in- och utträde på marknaden, fri prisbildning och fri konkurrens är viktiga förutsättningar för en fungerande marknad och därmed för verklig konsumentmakt. Detta måste vara utgångspunkten för hela konsumentpolitiken.

Vad som anförs i reservationen bör riksdagen, med bifall till motionerna L247 yrkande 1 och L319 yrkande 1, som sin mening ge regeringen till känna.

2. Utformningen av den framtida EU-lagstiftningen (punkt 2)

av Jan Ertsborn och Martin Andreasson (båda fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 2 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 2. Därmed bifaller riksdagen motion 2002/03:L319 yrkande 4 och avslår motion 2002/03:L238 yrkande 1.

Ställningstagande

För att uppnå en gemensam marknad som har konsumenternas förtroende och för att konsumenterna fullt ut skall kunna utnyttja den gemensamma valutan är det, enligt vår mening, nödvändigt att vissa områden inom konsumenträtten harmoniseras. Det räcker således inte med gemensamma minimiregler för att garantera den europeiske konsumenten ett fullgott konsumentskydd. Regeringens nuvarande inriktning på sitt arbete när det gäller graden av harmonisering av den konsumenträttsliga lagstiftningen innebär visserligen ett steg i rätt riktning i förhållande till vad som gällde tidigare. Vi anser dock att regeringens arbete i än högre grad bör inriktas på en harmonisering av konsumenträtten på EU-nivå.

Vad som anförts i reservationen bör riksdagen, med bifall till motion L319 yrkande 4 och med avslag på motion L238 yrkande 1, som sin mening ge regeringen till känna.

3. Utformningen av den framtida EU-lagstiftningen (punkt 2)

av Tasso Stafilidis (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservation 3. Därmed bifaller riksdagen motion 2002/03:L238 yrkande 1 och avslår motion 2002/03:L319 yrkande 4.

Ställningstagande

Strävan efter gemensamma regler på det konsumenträttsliga området kommer, enligt min uppfattning, att göra det omöjligt eller i varje fall mindre meningsfullt för Sverige att uppställa eller behålla ett konsumenträttsligt skydd som är högre än vad som gäller i andra medlemsländer. Nivån på konsumentskyddet kommer således att bli en förhandlingsfråga där flertalet övriga medlemsstater sannolikt inte kommer att acceptera den höga svenska nivån på konsumentskyddet. Regeringen bör mot den nu angivna bakgrunden återgå till den linje som gällde enligt 1996 års konsumentpolitiska beslut, nämligen att verka för att den konsumenträttsliga lagstiftningen på EU-nivå utformas som minimilagstiftning.

Vad som sålunda anförts i reservationen bör riksdagen, med bifall till motion L238 yrkande 1 och med avslag på motion L319 yrkande 4, som sin mening ge regeringen till känna.

4. Effektlandsprincipen (punkt 3)

av Tasso Stafilidis (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 3 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 4. Därmed bifaller riksdagen motion 2002/03:L238 yrkande 2.

Ställningstagande

Ursprungslandsprincipen innebär att näringsidkarna kan betrakta och behandla hela EU som en enda marknad. Själva syftet med minimilagstiftning, som ger medlemsstaterna en möjlighet att kunna erbjuda konsumenterna en högre konsumentskyddsnivå, urholkas därmed än mer. Jag befarar att framtida konsumentlagstiftning på EU-nivå kommer att bygga på ursprungslandsprincipen. Regeringen bör därför verka för att effektlandsprincipen inte överges till förmån för ursprungslandsprincipen i kommande lagstiftningsarbete.

Vad som sålunda anförts i reservationen bör riksdagen, med bifall till motion L238 yrkande 2, som sin mening ge regeringen till känna.

5. Verksamheten vid Konsumentverket (punkt 4)

av Inger René (m), Jan Ertsborn (fp), Bertil Kjellberg (m), Martin Andreasson (fp) och Henrik von Sydow (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 4 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 5. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2002/03:L247 yrkande 5 och 2002/03:L319 yrkande 20.

Ställningstagande

Konsumentverket har den dubbla rollen att dels vara marknadsvårdande och utöva marknads kontroll, dels företräda den ena parten (konsumenterna) på marknaden i en opinionsbildande roll. Konsumentverkets myndighetsutövning bör separeras från de opinionsbildande uppgifterna och begränsas till de rent produktkontrollerande uppgifterna samt tillsyn över den konsumenträttsliga lagstiftningens efterlevnad.

Vad som anförts i reservationen bör riksdagen, med bifall till motionerna L247 yrkande 5 och L319 yrkande 20, som sin mening ge regeringen till känna.

6. Inrättande av ett konsumentdepartement (punkt 5)

av Jan Ertsborn och Martin Andreasson (båda fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 5 borde ha följande lydelse:
Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 6. Därmed bifaller riksdagen motion 2002/03:L319 yrkande 3.

Ställningstagande

Enligt vår uppfattning är det mycket angeläget att det inrättas ett konsumentdepartement med ansvar även för jordbruksfrågorna. På så sätt sätts konsumenterna i blickfånget i stället för producenterna i det fortsatta arbetet på området.

Vad som sålunda anförts i reservationen bör riksdagen, med bifall till motion L319 yrkande 3, som sin mening ge regeringen till känna.

7. Konsumenträtt och offentlig verksamhet (punkt 6)

av Inger René (m), Jan Ertsborn (fp), Bertil Kjellberg (m), Martin Andreasson (fp), Viviann Gerdin (c), Henrik von Sydow (m) och Ingemar Värnerlov (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 6 borde ha följande lydelse:
Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 7. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2002/03:L247 yrkande 8 och 2002/03:L319 yrkande 15.

Ställningstagande

Vi konstaterar att många av de tjänster som betyder mest för medborgarna är offentligt producerade eller offentligt styrda, samtidigt som konsumentmakten är svagare på dessa områden. I syfte att stärka konsumenternas ställning inom den offentligt finansierade sektorn bör en översyn göras av lagstiftningen för att så långt som möjligt ge bl.a. konsumenttjänstlagen, konsumentköplagen och produktsäkerhetslagen en enhetlig och konkurrensneutral tillämpning på de olika sektorerna i ekonomin.

Vad som anförts i reservationen bör riksdagen, med bifall till motionerna L247 yrkande 8 och L319 yrkande 15, som sin mening ge regeringen till känna.

8. Obeställd e-postreklam (punkt 8)

av Tasso Stafilidis (v), Viviann Gerdin (c) och Ingemar Vänerlöv (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 8 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 8. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2002/03:L201, 2002/03:L212, 2002/03:L231, 2002/03:L300 och 2002/03:L315.

Ställningstagande

Enligt vår mening är det från konsumentskyddssynpunkt angeläget att en opt in-reglering snarast införs i marknadsföringslagen när det gäller e-postreklam. Det nyligen antagna kommunikationsdataskyddsdirektivet innebär visserligen ett stort och viktigt steg i den riktningen. Direktivet medger dock att e-postreklam alltjämt kan förekomma under vissa förutsättningar utan mottagarens föregående medgivande. Regeringen bör därför verka inom EU för införandet av en generell opt in-lösning utan undantag.

Vad som anförs i reservationen bör riksdagen, med bifall till motionerna L201, L212, L231, L300 och L315, som sin mening ge regeringen till känna.

9. Könsdiskriminerande reklam (punkt 10)

av Tasso Stafilidis (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 10 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 9. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2002/03:L253, 2002/03:L287 och 2002/03:L305.

Ställningstagande

Enligt min uppfattning är den könsdiskriminerande reklamen ett allvarligt samhällsproblem som kräver kraftfulla åtgärder. Som framhålls i motion L253 är det inte tillfredsställande att lagstiftaren har överlåtit till näringslivet att genom frivilliga åtgärder motverka den könsdiskriminerande reklamen. Jag anser att tiden nu är mogen för att på nytt överväga frågan om införande av lagstiftning på området. Det bör ankomma på regeringen att ta initiativ till en utredning av möjligheterna att lagstifta mot könsdiskriminerande reklam.

Vad som sålunda anförs i reservationen bör riksdagen, med bifall till motionerna L253, L287 och L305, som sin mening ge regeringen till känna.

10. Reklam riktad till barn, m.m. (punkt 11)

av Tasso Stafilidis (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 10. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2002/03:L240, 2002/03:L304 och 2002/03:L331 samt avslår motion 2002/03:L343 yrkandena 2 och 3.

Ställningstagande

Jag delar motionärernas kritik mot nuvarande förhållanden när det gäller reklam som riktas till barn. Som framhålls i motionerna blir reklamen allt aggressivare och mer omfattande. Åtgärder är därför påkallade för att bromsa denna utveckling. Vad som i första hand bör komma till stånd är en kartläggning av den nuvarande marknadsföringslagstiftningen i syfte att utröna om den från ett barnperspektiv har en ändamålsenlig utformning. En viktig fråga som, enligt min uppfattning, måste ingå i ett sådant arbete är regleringen av sponsring och marknadsföring i skolan.

Om kartläggningen skulle ge vid handen att det är påkallat med exempelvis en särskild bestämmelse i marknadsföringslagen i syfte att skydda barn mot marknadsföring utgår jag från att regeringen återkommer till riksdagen med ett erforderligt lagförslag.

Vad som sålunda anförts i reservationen bör riksdagen, med bifall till motionerna L240, L304 och L331 samt med avslag på motion L343 yrkandena 2 och 3, som sin mening ge regeringen till känna.

11. Skuldfällor (punkt 13)

av Jan Ertsborn och Martin Andreasson (båda fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 13 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 11. Därmed bifaller riksdagen motion 2002/03:L319 yrkande 18.

Ställningstagande

Enligt vår uppfattning är det angeläget att återbetalningsplaner för långtidsarbetslösa personer med stora skulder utformas på ett sådant sätt att det lönar sig att ta ett arbete. En skuldsatt person skall således inte behöva avstå från ett arbete på grund av sina skulder. Konsumentverket bör ta upp frågan i en kontinuerlig diskussion med de exekutiva myndigheterna. Det bör ankomma på regeringen att ta initiativ till sådana diskussioner.

Vad som sålunda anförts i reservationen bör riksdagen, med bifall till motion L319 yrkande 18, som sin mening ge regeringen till känna.

12. Märkning av varor som testats på djur (punkt 14)

av Tasso Stafilidis (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 14 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservation 12. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2002/03:L221 och 2002/03:MJ316 yrkande 9.

Ställningstagande

Enligt min mening är de nyligen beslutade ändringarna i kosmetikadirektivet ett viktigt steg i strävan att få bort varor som testats på djur från marknaden. Därutöver bör dock även införas ett system med obligatorisk märkning av djurtestade varor. På så sätt kan konsumenterna redan innan de nya bestämmelserna i kosmetikadirektivet trätt i kraft välja bort sådana varor, vilket i sin tur kommer att leda till att varorna försvinner från marknaden. Regeringen bör således ges i uppdrag att låta utreda möjligheterna att införa ett sådant märkningssystem.

Vad som sålunda anförts i reservationen bör riksdagen, med bifall till motionerna L221 och MJ316 yrkande 9, som sin mening ge regeringen till känna.

13. S.k. smajlmärkning (punkt 15)

av Jan Ertsborn och Martin Andreasson (båda fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 15 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservation 13. Därmed bifaller riksdagen motion 2002/03:L319 yrkande 10.

Ställningstagande

I dag är det för de allra flesta konsumenter omöjligt att avgöra huruvida en restaurang eller livsmedelsbutik följer gällande livsmedelslagstiftning och vidtar alla nödvändiga åtgärder för att hålla livsmedlen i gott skick. Vi anser därför att det, efter dansk modell, bör införas en s.k. smajlmärkning. Denna märkningsordning innebär att en restaurang eller livsmedelsbutik som uppfyller gällande krav på livsmedelshantering får sätta ett särskilt märke väl synligt. En sådan märkning vore enligt vår uppfattning ett utmärkt sätt att ge konsumenterna information om det hygieniska tillståndet i en restaurang eller livsmedelsbutik. Det är dock viktigt att smajlmärkningen utformas på ett

rättssäkert sätt och att den som fått en ”sur gubbe” på dörren har en ovillkorlig rätt till en ny inspektion inom 3–5 dagar för att få en ”snäll gubbe”.

Vi anser att regeringen bör ta initiativ till en utredning av frågan och återkomma till riksdagen med ett lagförslag i enlighet med det nu anförda.

Vad som sålunda anförts i reservationen bör riksdagen, med bifall till motion L319 yrkande 10, som sin mening ge regeringen till känna.

14. Nätverksförsäljning (punkt 16)

av Ingemar Vänerlov (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 16 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservation 14. Därmed bifaller riksdagen motion 2002/03:L245.

Ställningstagande

Jag delar de synpunkter som förs fram i motion L245 och anser att det är angeläget att särskild lagstiftning för nätverksförsäljning kommer till stånd. Det saknas skäl att avvakta utvecklingen inom EU på området. Det är vidare viktigt att lagstiftningen utformas på ett sådant sätt att den inte bygger in hinder i den fria handeln och att de kriterier som närmare redovisas i motionen beaktas i lagstiftningsarbetet. Regeringen bör ges i uppdrag att utreda frågan och återkomma med förslag till lagstiftning.

Vad som sålunda anförts i reservationen bör riksdagen, med bifall till motion L245, som sin mening ge regeringen till känna.

15. Resegarantisystemets finansiering (punkt 19)

av Inger René (m), Jan Ertsborn (fp), Bertil Kjellberg (m), Martin Andreasson (fp), Viviann Gerdin (c), Henrik von Sydow (m) och Ingemar Vänerlov (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 19 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservation 15. Därmed bifaller riksdagen delvis motionerna 2002/03:L311 och 2002/03:L327.

Ställningstagande

Enligt vår mening kan nuvarande resegarantisystem, som binder så mycket kapital men som i förhållande härtill uppenbarligen utnyttjas så lite, starkt ifrågasättas. Systemet är därtill orättvist betungande för de mindre researrangörsföretagen genom de konsekvenser som modellen för att ställa de individuella säkerheterna får för denna kategori. De små researrangörsföretagarna

måste nämligen betala relativt sett mycket högre avgifter till bankerna som provision för bankernas åtaganden än de stora charterbolagen. Sammantaget innebär det kostnader för avgifter, inteckningar, borgensförbindelser m.m. Konsekvenserna blir att en småföretagare betalar mångdubbelt mer än stora researrangörer för garantin. Detta snedvrider konkurrensen, försvårar nyetableringen inom branschen och får negativa konsekvenser för konsumenterna genom högre priser och sämre utbud och service.

Med hänsyn till det anförda anser vi att en alternativ modell för ställande av resegaranti måste utredas i syfte att bättre tillgodose de små reseföretagens intressen och konsumenternas behov av skydd.

Vad som anförts i reservationen bör riksdagen, med delvis bifall till motionerna L311 och L327, som sin mening ge regeringen till känna.

16. Konsumentundervisning (punkt 23)

av Inger René (m), Bertil Kjellberg (m), Viviann Gerdin (c) och Henrik von Sydow (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 23 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservation 16. Därmed bifaller riksdagen motion 2002/03:L247 yrkande 2 i denna del.

Ställningstagande

Vi anser att den bästa konsumentsatsningen är att ge barn och ungdomar ökade kunskaper i grundläggande konsumentkunskap och privatekonomi. Konsumentfrågorna har ofta en otydlig roll i skolan, och den gränsöverskridande karaktären på frågorna medför att området inte prioriteras i undervisningen i tillräckligt hög grad. Det finns en omedvetenhet i samhället om betydelsen av hushållsplanering och privatekonomi. Skolungdomar bör därför ges möjlighet att lära sig privatekonomi på ett konkret och praktiskt sätt i grundskolan. Privatekonomi bör också kunna vara ett möjligt tillvalsämne i gymnasieskolan. Det bör ankomma på regeringen att initiera arbete med denna inriktning.

Vad som sålunda anförts i reservationen bör riksdagen, med bifall till motion L247 yrkande 2 i denna del, som sin mening ge regeringen till känna.

17. Konsumentvägledning för ekonomiskt svaga grupper (punkt 24)

av Jan Ertsborn (fp), Tasso Stafilidis (v) och Martin Andreasson (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 24 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 17. Därmed bifaller riksdagen motion 2002/03:L319 yrkande 17.

Ställningstagande

Vi kan konstatera att avståndet mellan rika och fattiga grupper i samhället har ökat under senare år. Samtidigt som vissa grupper fått en starkare hushållsekonomi har andra grupper fått möta nya svårigheter. Konsumentpolitiken bör särskilt uppmärksamma och erbjuda stöd till de ekonomiskt svaga grupperna i samhället, exempelvis ensamstående föräldrar och människor med otrygga anställningsförhållanden. Enligt vår uppfattning bör det utvecklas någon form av uppsökande verksamhet för att nå ut med information till de fattigaste hushållen. På så sätt ökas också tillgängligheten för de handikappade. Konsumentvägledningen bör också anstränga sig särskilt och finna arbetssätt som innebär att kunskapen når ut till de ekonomiskt svaga grupperna. En sådan konsumentvägledning mobiliserar också, enligt vår uppfattning, tidigare outnyttjade krafter i dessa grupper. Regeringen bör ta initiativ till åtgärder för att konsumentvägledningen når ut till de ekonomiskt svaga grupperna i samhället.

Vad som sålunda anförts i reservationen bör riksdagen, med bifall till motion L319 yrkande 17, som sin mening ge regeringen till känna.

18. Frivillig konsumentvägledning (punkt 25)

av Inger René (m), Jan Ertsborn (fp), Bertil Kjellberg (m), Martin Andreasson (fp) och Henrik von Sydow (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 25 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 18. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2002/03:L247 yrkande 2 i denna del och 2002/03:L319 yrkande 21.

Ställningstagande

I Sverige läggs varje år stora belopp på statligt initierade konsumentskyddande åtgärder medan alltför blygsamma resurser anslås till fristående konsumentorganisationer. Vi kan konstatera att engagemanget bland konsumenterna har ökat under senare år, bl.a. på miljöområdet och när det gäller frågor rörande etisk konsumtion. Vi vill framhålla att detta inte har skett genom lagstiftning eller politiska insatser utan just genom att allt fler börjar inse att engagemanget var otillräckligt. Enligt vår uppfattning bör en större del av de resurser som i dag läggs på myndigheter och verk fördelas till det civila samhället. Det bör ankomma på regeringen att ta initiativ till åtgärder för att främja den frivilliga konsumentvägledningen.

Vad som sålunda anförts i reservationen bör riksdagen, med bifall till motionerna L247 yrkande 2 i denna del och L319 yrkande 21, som sin mening ge regeringen till känna.

19. Tvistlösning utom domstol (punkt 26)

av Inger René, Bertil Kjellberg och Henrik von Sydow (alla m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 26 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservation 19. Därmed bifaller riksdagen motion 2002/03:L247 yrkande 10.

Ställningstagande

Regeringen har under det senaste decenniet successivt infört utökade möjligheter till att processa i domstol i konsumenttvister. Vi anser att det vore en bättre modell att i stället anamma de moderna principerna om utomrättslig lösning av konsumenttvister, s.k. *alternative dispute resolution* (ADR). Härigenom ges konsumenterna större egenmakt att lösa problem utan att behöva gå till domstol. Nyligen har införts ett nätverk för utomrättslig tvistlösning, de s.k. EEJ-Net och FIN-Net. Vi ställer oss bakom dessa initiativ. Regeringen bör med större kraft främja inrättandet av system för utomrättslig tvistlösning i konsumenttvister.

Vad som sålunda anförts i reservationen bör riksdagen, med bifall till motion L247 yrkande 10, som sin mening ge regeringen till känna.

Särskilt yttrande

Konsumentorganisationer

av Viviann Gerdin (c)

Jag vill framhålla vikten av folkrörelsernas och andra ideella organisationers deltagande i konsumentpolitiken. Ett sådant deltagande tillför såväl kunskap som en oumbärlig lokal förankring och kan bidra till en livfull dialog mellan medborgare och konsumenter. Det är angeläget att underifrånperspektiv anläggs på området så att flera olika sätt att påverka tillåts. Problemet är att det saknas ekonomiska resurser. Enligt min uppfattning är det viktigt att organisationerna ges möjligheter att själva skapa förutsättningar för ökat inflytande. Jag finner inte skäl att i förevarande sammanhang formellt yrka bifall till motion L336. Däremot avser jag att noga följa regeringens arbete på området och återkomma i frågan om så skulle krävas.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden

2002/03:L201 av Håkan Juholt (s) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om förbud mot sms-reklam.

2002/03:L210 av Barbro Feltzing (mp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Konsumentombudsmannen bör ges möjlighet att förordna om näringsförbud vid grova åsidosättanden på det marknadsmässiga området.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en utredning om regler i köplagen enligt intentionerna i motionen.

2002/03:L212 av Barbro Feltzing och Helena Hillar Rosenqvist (mp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring i marknadsföringslagen (1995:450) om s.k. oönskad reklam enligt vad i motionen anförs.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att låta en utredning föreslå en ändring av den opt-out-lösning, som riksdagen fattat beslut om.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ett nationellt spårregister snarast bör upprättas om yrkandena 1 och 2 inte vinner gehör.

2002/03:L221 av Sven-Erik Sjöstrand m.fl. (v) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att utreda möjligheterna att införa ett märkningssystem för produkter som är djurtestade i motsats till dagens system där märkning utgår från icke djurtestade produkter.

2002/03:L231 av Tasso Stafilidis m.fl. (v) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring i marknadsföringslagen innebärande att marknadsföring via elektronisk post skall kräva konsumentens aktiva samtycke.

2002/03:L238 av Tasso Stafilidis m.fl. (v) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen skall verka för att det juridiska systemet med minimiregler i EU inte skall överges till förmån för en harmonisering av konsumenträtten.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen i arbetet med konsumentfrågor i EU inte skall överge effektlandsprincipen till förmån för ursprungslandsprincipen.

2002/03:L240 av Lennart Gustavsson m.fl. (v) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att marknadsföringslagen bör förändras avseende sponsring av skolor.

2002/03:L245 av Ragnwi Marcelind (kd) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av ett regelverk för nätverksförsäljning.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ett sådant regelverk bör ta hänsyn till angivna kriterier.

2002/03:L247 av Inger René m.fl. (m) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om mål och inriktning för konsumentpolitiken.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om konsumentkunskap.
5. Riksdagen begär att regeringen avyttrar Konsumentverkets förlags- och provtagningsverksamhet.
8. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring av produktsäkerhetslagen så att denna skall omfatta varor och tjänster som tillhandahålls av den offentliga sektorn.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om utomrättslig tvistlösning.

2002/03:L253 av Mats Einarsson m.fl. (v) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

Riksdagen begär att regeringen tillsätter en utredning med uppdrag att se över möjligheten att lagstifta mot könsdiskriminerande reklam.

2002/03:L263 av Krister Örnfjäder (s) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om behovet av att modernisera resegarantilagen.

2002/03:L264 av Marina Pettersson och Christina Nenes (s) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motion anförts om barnhjälm av alla slag som ej har säkerhetsutlösning vid hängningssolyckor.

2002/03:L269 av Sonia Karlsson och Christina Axelsson (s) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

Riksdagen beslutar om tillägg i lagen (2000:274) om konsumentskydd vid distansavtal och hemförsäljningsavtal.

2002/03:L272 av Ingegerd Saarinen (mp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändringar för att öka konsumentinflytandet i den internationella produktstandardiseringen.
2. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till fler möjligheter för konsumentrepresentanter i Sverige att delta i produktstandardiseringen.
3. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändringar för att förmå de nationella och internationella standardiseringsorganen att ta hänsyn till obalansen mellan olika parter i standardiseringen av varor och produkter.
4. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändringar för att uppmärksamma EG-kommissionen på obalanserna i partssammansättningen av standardiseringskommittéer.

2002/03:L284 av Göte Wahlström m.fl. (s) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om behovet av lagstiftning vid Internethandel.

2002/03:L287 av Carina Ohlsson (s) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om könsdiskriminerande reklam.

2002/03:L300 av Yvonne Andersson m.fl. (kd) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ändring av lagstiftningen om obeställd e-postreklam så att s.k. opt in blir regel.

2002/03:L304 av Catherine Persson och Anita Jönsson (s) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om marknadsföringslagen och reklam riktad till barn.

2002/03:L305 av Ulla Wester m.fl. (s) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att en lagstiftning mot könsdiskriminerande reklam ånyo måste övervägas.

2002/03:L306 av Ulla Wester m.fl. (s) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om nödvändigheten av att ur ett konsumentperspektiv noga följa och åtgärda pågående uppluckring av praxis av gällande regelverk vid marknadsföringen av finansiella tjänster.

2002/03:L311 av Yvonne Andersson (kd) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om finansieringen av resegarantier och de små företagens ekonomi.

2002/03:L315 av Susanne Eberstein och Agneta Lundberg (s) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om s.k. opt in-system för e-postreklam.

2002/03:L319 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om stärkt konsumentmakt.

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ett konsumentdepartement.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om harmonisering av konsumentregler inom EU.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om införande av smajlmärkning på matbutiker och restauranger.
15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ökad konsumentmakt över offentligt producerade tjänster.
17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om konsumentvägledning för ekonomiskt svaga grupper.
18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om återbetalningsplanerna för långtidsarbetslösa.
20. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om renodling av Konsumentverkets myndighetsutövning.
21. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att stärka den frivilliga konsumentvägledningen.

2002/03:L327 av Ana Maria Narti m.fl. (fp, m, kd, c, mp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en snabb utredning angående finansieringen av resegarantier och de små företagens ekonomi.

2002/03:L331 av Lena Sandlin-Hedman m.fl. (s) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av att se över reglerna kring skolsponsring och marknadsföringslagen.

2002/03:L336 av Christina Axelsson m.fl. (s) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av frivilliga konsumentorganisationer.

2002/03:L343 av Monica Green m.fl. (s) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att nogsamt följa utvecklingen av hur barn utsätts för och påverkas av riktad reklam.

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en ökad medvetenhet om reklamens inverkan, nya regler och lagar som ser till barnets bästa.

2002/03: MJ316 av Birgitta Ohlsson (fp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att obligatorisk märkning av djurtestade produkter bör införas.

2002/03: N396 av Ingegerd Saarinen (mp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

36. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om standardiseringsarbetet.